

Zavičajni autori u nastavi materinskoga jezika

Đoić, Katarina

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:473031>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-09**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

Odsjek za kroatistiku

KATARINA ĐOIĆ

ZAVIČAJNI AUTORI U NASTAVI MATERINSKOGA JEZIKA

Diplomski rad

Pula, 2020.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

Odsjek za kroatistiku

KATARINA ĐOIĆ

ZAVIČAJNI AUTORI U NASTAVI MATERINSKOGA JEZIKA

Diplomski rad

JMBAG: 0303052602, redoviti student

Studijski smjer: Hrvatski jezik i književnost

Predmet: Nastava zavičajne književnosti

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Kroatistika

Mentor: doc. dr. sc. Marko Ljubešić

Pula, 2020.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Katarina Đoić, kandidatkinja za magistru edukacije, smjera hrvatski jezik i književnost, ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, Katarina Đoić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom *Zavičajni autori u nastavi materinskoga jezika* koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. MATERINSKI JEZIK I NASTAVA	2
3. JOSIP LOVRETIĆ – ZAPISIVAČ NARODNOGA ŽIVOTA I KULTURE OTOKA I VINKOVAČKE OKOLICE	4
3.1. Život	4
3.2. Književni i znanstveno-etnografski rad	6
3.2.1. Monografija <i>Otok: narodni život i običaji</i>	9
3.2.1.1. <i>Pokladni običaji</i>	9
3.2.1.1.1. <i>Pokladno jašenje</i>	14
3.2.1.1.2. <i>Poslovice i druge u običaj uzete riječi</i>	14
3.2.1.1.3. <i>Tradicionalne dječje igre</i>	16
3.3. Sjećanje na Josipa Lovrećića.....	19
3.4. Osvrti na Josipa Lovrećića i njegov rad.....	20
4. SLAVKO JANKOVIĆ – ZALJUBLJENIK U VINKOVCE I SLAVONIJU	22
4.1. Život	22
4.2. Kulturno-umjetnički rad.....	24
4.2.1. <i>Šokačke pismice</i>	26
5. ANA ŠEBALJ – PJESNIKINJA KOJA PUČKIM IZRIČAJEM OPJEVAVA SLAVONSKU ŠOKADIJU I DOMOVINU	28
5.1. Život	28
5.2. Pučke pjesme: <i>Uspomene iz mladosti rane</i>	29
5.2.1. Pjesma: <i>Običaj je bio od starina</i>	30
6. METODIČKI SUSTAVI U NASTAVI HRVATSKOGA JEZIKA.....	33
6.1. Projektni sustav	35
6.1.1. Projekt monografije Josipa Lovrećića	37
6.1.2. Projekt zbirke pjesmica Slavka Jankovića.....	46

6.1.3. Projekt zbirke pjesama Ane Šebalj.....	53
7. ZAKLJUČAK.....	62
8. LITERATURA	64
9. POPIS PRILOGA.....	68
9.1. Popis slika	68
9.2. Popis tablica	68
9.3. Popis nastavnih listića	68
9.4. Popis anketnih upitnika	68
SAŽETAK	69
SUMMARY	70

1. UVOD

Svako se živo biće izražava na autentičan način. Na naš način izražavanja utječe mjesto rođenja, okolina u kojoj živimo, društvo u kojemu se krećemo... Osim što nam je rođenjem uvjetovan materinski jezik i njime započinjemo komunikaciju, oblik materinskoga idioma kojega koristimo, u svojim se varijantama razlikuje od pojedinca do pojedinca. Neovisno o tome imaju li pojedinci zajednički materinski jezik. Dolazimo do zaključka da svaka osoba govori svojim idiomom koji prvenstveno služi za komunikaciju s drugim ljudima. Ulaskom u sustav odgoja i obrazovanja koji nalaže da djeca čim prije ovladaju standardnim jezikom, ona započinju uviđati razlike u govoru njih samih, vršnjaka iz iste okoline, i odgojiteljica pa naposljetku i nastavnika. Iako im je materinski jezik najpoznatiji, pretpostavlja se da i u njemu postoji mnogo nepoznanica. Dobro polazište za stvaranje obrazovanoga čovjeka je upoznavanje vlastitoga zavičaja. Ovaj se rad bavi upravo takvim oblikom tematike. Djeci u osnovnim i srednjim školama predstavljaju se autori za koje su neki čuli, dok ima i onih koji nisu, a pripadaju njihovome zavičajnome (mjesnome) govoru.

Prvi dio rada prikazuje trojicu zavičajnih autora iz okolice Vinkovaca, Josipa Lovretića i njegovu monografiju *Otok: narodni život i običaji*, Slavka Jankovića i zbirku pjesmica *Šokačke pismice* te Anu Šebalj i zbirku pjesama *Uspomene iz mladosti rane*. Drugi dio rada donosi prikaz metodičkih sustava u nastavi hrvatskoga jezika s naglaskom na projektni sustav. Kao odmak od tradicionalne nastave, spomenuti autori pomoću projektne nastave nastoje se približiti učenicima. Radom se želi istaknuti prednost suvremenih metoda i sustava nastave koji se nude, naglasiti važnost zavičajnoga govora za učenje standardnoga jezika, ali i potaknuti djecu na promišljanje o svome zavičajnome govoru, povijesti, tradiciji. Glavni je zadatak ovoga rada prikazati da u obrazovnome sustavu, od predškolskoga doba, treba dopustiti više korištenje zavičajnoga idioma i uključivanje zavičajnih autora, a ne se pridržavati strogoga poštivanja pravila standardnoga jezika zato što na taj način učenici bez straha lakše usvajaju jezični i književni sadržaj. S druge strane, cilj je primjenom suvremenih metoda i sustava u nastavi prikazati da učenici postaju aktivni sudionici koji na zanimljiv način samostalno istražuju, primjenjuju različite metode rada, razvijaju odgovornost prema radu i stječu različita iskustva te uče uvažavati rad drugih učenika i imaju veću motivaciju prema radu za razliku od frontalnoga oblika rada.

2. MATERINSKI JEZIK I NASTAVA

Za materinski jezik ne postoji opća definicija prema kojoj bi se točno definiralo njegovo značenje nego postoje različite teorije prema kojima se objašnjava. Jedna je od teorija da je materinski jezik zapravo „jezik kolijevke“. To je prvi jezik koji čovjek usvaja od djetinjstva. Zatim se materinski jezik poistovjećuje s etničkim jezikom i s jezikom koji su govorili naši predci, tj. s jezikom predaka. Pod materinskim jezikom smatra se i da je to jezik na kojemu mislimo i razgovaramo, zatim da je to jezik koji svjesno odabiremo za sporazumijevanje u jezičnoj zajednici u kojoj dugo živimo i radimo.¹ Svaki će Hrvat reći da je njegov materinski jezik hrvatski jezik. Međutim, taj jezik obuhvaća tri narječja koja se dalje granaju u svoje dijalekte, a dijalekti dalje u svoje govore.²

Dijete odmalena uči govoriti jezikom naroda kojemu pripada, a kada dođe u školu od njega se očekuje da što prije nauči standardni jezik kojim će se služiti u službenim situacijama. Mnogi smatraju da dijete treba upozoriti i ispraviti svaki put kada se izrazi svojim zavičajnim govorom. Takvim pristupom dijete razvija nesigurnost i strah od jezika.³ Nastavnik ne bi trebao izravno upozoriti i ispraviti dijete nego dopustiti da dijete završi te njegov iskaz preoblikovati i ponoviti na standardnome jeziku. Time nastavnik razvija pozitivan stav prema narječjima i jezični je uzor na standardnome jeziku.⁴ Da bi učenik bio osposobljen za komunikaciju standardnim jezikom treba primijeniti temeljno načelo nastave hrvatskoga jezika, načelo zavičajnosti, koje je dopuna načela standardnoga jezika. Ono naglašava da se treba iskoristiti učenikova imanentna gramatika kako bi se na tim osnovama usvajao standardni jezik.⁵ Na taj način koristi se djetetov zavičajni govor za učenje standardnoga jezika stvarajući od učenika dvojezičnika koji će vladati sa svojim

¹ A. Bagdasarov: Je li materinski jezik isto što i standardni?: prigodom Međunarodnoga dana materinskoga jezika, u: *Hrvatski Fokus*, 2018., <https://www.hrvatski-fokus.hr/index.php/kultura/22177-je-li-materinski-jezik-isto-sto-i-standardni> (10. 9. 2019.)

² N. Vekić prema S. Ham: Sanda Ham: Književni jezik učimo jer ga nitko ne progovara spontano, u: *Glas Slavonije*, 21. veljače 2014., <http://www.glas-slavonije.hr/226734/5/Sanda-Ham-Knjizevni-jezik-ucimo-ier-ga-nitko-ne-progovara-spontano> (10. 9. 2019.)

³ L. Puljak: Uloga zavičajnoga idioma u razvoju jezičnokomunikacijske kompetencije učenika mlađe školske dobi, u: *Croatian Studies Review: časopis za hrvatske studije*, OŠ Pučišća, Vol. 7, No. 1, 2011., str. 293–294., https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=128573 (25. 9. 2019.)

⁴ V. Čutura prema T. Turzi-Bogdan: Stručnjakinja za hrvatski jezik dr. Tamara Turza-Bogdan: školski programi trebaju biti otvoreniji u poučavanju standardnoga jezika, u: *Glas Koncila*, br. 16., 27. travnja 2017., <https://www.glas-koncila.hr/strucnjakinja-hrvatski-jezik-dr-tamara-turza-bogdan-skolski-programi-trebaju-biti-otvoreniji-poucavanja-standardnoga-jezika/> (25. 9. 2019.)

⁵ S. Težak: *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 1*, Školska knjiga, Zagreb, 1996., str. 407.

spontano naučenim materinskim jezikom i standardnim jezikom koji je naučio u školi.⁶

Kroz školovanje učenici se susreću sa sva tri narječja hrvatskoga jezika. U nižim razredima u nastavi jezika učenici usvajaju osnovno znanje o hrvatskim narječjima i susreću se s pojmovima: *narječje*, *dijalekt*, *mjesni govor*, *idiolekt*, *sociolekt*. Osvještavaju da hrvatski jezik ima tri narječja te spoznaju kojemu narječju pripada njihov govor i zašto. Zapažaju razliku između imanentne i književnojezične gramatike da bi brže i sigurnije ovladali glasovima i oblicima standardnoga jezika. U završnim razredima sintetiziraju prethodno naučeno o rasprostranjenosti hrvatskih narječja i o njihovoj ulozi u razvoju hrvatske pismenosti i književnosti.⁷ U nastavi književnosti učenici interpretiraju i analiziraju suvremene dijalektne tekstove hrvatskih književnika kojima pripadaju Nazor, Matoš, Ujević, Balota, Galović itd., zatim narječne tekstove od prvih početaka pismenosti do hrvatskoga narodnoga preporoda u 19. stoljeću u koje spadaju – *Bašćanska ploča*, *Šibenska molitva*, Držić, Gundulić, Brezovački itd. U tim tekstovima provode i jezičnostilsku analizu kojom ne utvrđuju samo dijalektnu pripadnost određenoga teksta i pisca nego i glavnih književnopovijesnih razdoblja.⁸ U srednjoj školi učenici se susreću s bitnim fonetsko/fonološkim, morfološkim, sintaktičkim i leksičkim osobinama hrvatskih narječja. U nastavi izražavanja kada god postoji mogućnost učenicima treba dopustiti izražavanje na zavičajnome govoru koji bi mogli upotrebljavati u pjesničkim, pripovjednim, dramskim pokušajima itd. Na taj bi način slobodnije i sigurnije priopćavali ideje te bogatije i uspješnije pisali i govorili.⁹

U sljedećim poglavljima prikazuje se analiza slavonskih autora iz okolice Vinkovaca i njihovih djela koja nisu propisana nastavnim planom i programom, zatim se ističe kako pristupiti pojedinome zavičajnome djelu u sklopu projektne nastave.

⁶ Isto, str. 97–98.

⁷ Isto, str. 410.

⁸ Isto.

⁹ Isto.

3. JOSIP LOVRETIĆ – ZAPISIVAČ NARODNOGA ŽIVOTA I KULTURE OTOKA I VINKOVAČKE OKOLICE

3.1. Život

Josip Lovreć bio je ugledni svećenik Đakovačke i Srijemske biskupije te poznati etnograf, pjesnik, pripovjedač i folklorist. Svoj vlastiti život i rad opisao je u pismima koje je slao različitim osobama. Za vrijeme boravka u samostanu *Dolorosa* u Čardaku, 1940. godine darovao je svoju biografiju mjesnome učitelju i prijatelju Martinu Budišiću. Pisma su sadržavala više od stotinjak autorskih kartica na kojima se nalaze podaci od samoga rođenja do odlaska u samostan. Pisma s biografskim podacima poslao je i đakovačkome kateheti Stjepanu Bäuerleinu.¹⁰ Posljednjih godina u samostanu pisao je svome nećaku Emeriku Gašiću.¹¹

Rođen je 30. lipnja 1865. godine u Otoku kod Vinkovaca u otočkoj staroj školi gdje je s obitelji i stanovao. Sedmo je, a ujedno i najmlađe dijete u obitelji Lovreć. Roditelji, otac Antun i majka Đena, također su rođeni u slavonskim selima, nedaleko od Otoka. Otac je rođen 1834. godine u Nijemcima, a majka 1836. godine u Komletincima. Otac je bio pučki učitelj u Otoku, koji je zbog školskoga zakona otišao pohađati preparandiju u razdoblju od 1866. do 1868. godine u Petrinji.¹² Za to vrijeme, Lovreć s majkom i bratom odlazi živjeti u Komletince kod majčinih roditelja.¹³

Nakon što se otac vratio, 1869. Lovreć s obitelji seli u Privlaku gdje je završio prva tri razreda pučke škole. U međuvremenu prebolio je kozjače, a četvrti razred osnovne škole završio je 1874. godine u Vinkovcima. Prvi razred gimnazije upisao je 1875. u Zagrebu gdje je stanovao u plemićkome konviktu.¹⁴ Iste se godine otac s obitelji preselio u Otok. Dolaskom kući, Lovreć je bio za ruglo zato što je govorio

¹⁰ M. Martinović; Ž. Batarilo: *Josip Lovreć: prilozi za biografiju (povodom 150. obljetnice rođenja)*, Grad Otok, Otok, 2015., str. 20–23.

¹¹ Župnik u mjestu i župi Komletnici. Lovreć mu poslao dva pisma 1946. godine. Nasilno je ubijen 1947. godine.

¹² M. Martinović; Ž. Batarilo, n. dj., str. 25–26.

¹³ M. Grgurovac: Autobiografija Josipa Lovreća, u: *Josip Lovreć: prilozi sa znanstvenog kolokvija, Otok, 7. studenoga 1998. održanog u sklopu 10. Pjesničkih susreta, Drenovci, 6. i 7. studenoga 1998.*, Hrašće, Drenovci, 1999., str. 15.

¹⁴ M. Martinović; Ž. Batarilo, n. dj., str. 26.

kajkavski, te ga roditelji zbog toga upisuju u drugi razred gimnazije u Vinkovcima.¹⁵ Gimnaziju završava i polaže završni ispit 1881./1882. godine.¹⁶

Nakon gimnazije upisao je studij bogoslovije u Đakovu. Tu se upoznaje i povezuje sa svećenikom i književnikom Nikolom Tordincem¹⁷. Međutim, Lovretić 1884./1885. godine pobolijeva te na prijedlog rektora dr. Stjepana Babića roditelji ga odvođe kući na liječenje. Zbog zdravstvenih problema tijekom studija vojni rok nikada nije služio. Na dan sv. Ciprijana, 26. rujna 1887. zaređen je za subđakona, a dva dana kasnije za đakona. Za svećenika je zaređen 25. veljače 1888. na blagdan sv. Matije. Zaredio ga je đakovački i srijemski biskup Josip Juraj Strossmayer. Kao đakon radio je neko vrijeme u biskupskoj kancelariji, a kao duhovni pomoćnik službuje u Županji, u razdoblju od 17. studenoga 1887. do 6. ožujka 1888. godine. Kao kapelan od 7. ožujka do 30. rujna 1888. u Srijemskoj Mitrovici obnaša službu katehete. Do 25. travnja 1890. bio je kapelan u Vrpolju. Zatim seli u Đakovo jer je te iste godine imenovan prebendarom stolne crkve i ravnateljem biskupske tiskare. Godine 1902. seli u župu u Gradište gdje provodi najveći dio svoga svećeničkoga života. Mještani ga nisu najbolje prihvatili, ali Lovretić je nastavio djelovati kao svećenik. Uvodi nova crkvena pravila i dužnosti, obavezno nošenje narodnoga odijela u različitim prilikama:¹⁸ *...tkogod pohodi župnika bilo službeno, bilo radi prijateljskog sastanka, mora doći u narodnom odijelu; ili: Osim mladenke svi ostali svati u crkvu mogu ući samo ako su u narodnom odijelu; ili: ...koji donose novorođene na krštenje, moraju biti narodno obučeni.*¹⁹

Pred kraj prvoga svjetskoga rata doživio je sukob gdje su ga htjeli ubiti, ali je ipak ostao u župi do 1920. godine kada je odlučio otići u mirovinu.²⁰ Tada s majkom odlazi u samostan *Dolorosa* u Čardak kod Gradašca.²¹ U samostanu je obnašao dužnosti poput: služenja svete mise u samostanskoj crkvi, ispovijedanja časnih

¹⁵ M. Grgurovac, n. dj., str. 16.

¹⁶ M. Martinović; Ž. Batarilo, n. dj., str. 29.

¹⁷ Hrvatski književnik i svećenik (1858. – 1888.) koji je sakupljao narodno blago po Bosni i Slavoniji. Objavio je 1986. zbirku *Hrvatski narodni običaji, pjesme i pripovijetke iz Pečuha i okolice*.

¹⁸ M. Martinović; Ž. Batarilo, n. dj., str. 30–48.

¹⁹ M. Grgurovac, n. dj., str. 22.

²⁰ M. Martinović; Ž. Batarilo, n. dj., str. 49.

²¹ M. Grgurovac, n. dj., str. 24.

sestara, pričešćivanja itd., te je vodio brigu o majci koja je u starosti oslijepila. Preminuo je 27. listopada 1948. godine u 84. godini života.²²

3.2. Književni i znanstveno-etnografski rad

Lovretić je bio zapisivač narodnoga života i kulture, prvenstveno etnograf i folklorist, a zatim pjesnik i pripovjedač. Od svoje najranije dobi, u školi slušao je razgovore druge djece te je na taj način saznavao kako je u selu. Zatim je slušao i razgovore o narodnome blagu od žena koje su dolazile u posjet njegovoj majci:²³ *...A ja sam slušao i pamtio. Kada su to pripovijedale u domu mojih roditelja, opazila je moja mama da su mi taki razgovori mili, još ako su u stihovima. Tako sam se počeo približavati dosjetkama i stihovima... Koliko sam se sjedeći uz knjigu u sobi naslušao korisnih razgovora. Govorilo se ponajviše o ženskim poslovima, ali i o životu žena u velikoj kući, o pravdi i nepravdi... Onako majušan uvjerio sam se da čovjek može u najsitnije sitnice upoznati i selo i običaje, a da nikada nikamo iz kuće ne izlazi. Ti razgovori naroda o svemu narodnom, bili su moja knjiga o narodu...*²⁴ Kasnije je kao sustolnik biskupa J. J. Strossmayera, često znao dočekivati goste iz zemlje i inozemstva i zahvaljujući tome proširivao je svoja saznanja o bogatstvu narodnoga života i običaja u Hrvata.²⁵

Narodne pjesme započeo je skupljati pod utjecajem Matice hrvatske iz Zagreba koja je poticala mlade da ih sabiru, a o njihovoj ljepoti slušao je od razrednika Mije Senca u gimnaziji.²⁶ Lovretiću je također i majka Đena neprestano govorila o narodnim pjesmama. Dolaskom u samostan 1882. godine svoje je sabrane pjesmice za kolo poslao Nikoli Tordincu, koji je kasnije tražio da mu Lovretić još pošalje *prigodnih pjesama svatovskih i žetelačkih*. Nakon sabranih pjesama Lovretić se 1884. godine javio učiteljici Klotildi Kučeri iz Starih Mikanovaca u nadi da će mu pomoći otpremiti pjesme Tordincu koji je poslan u Rim na obrazovanje. S obzirom na to da se i Klotilda bavila skupljanjem pjesama predložila je Lovretiću da svoje pjesme pošalje njoj pa će ona uz svoje poslati i njegove Matici hrvatskoj. Međutim, Klotilda je sve pjesme poslala Matici hrvatskoj pod svojim imenom. Isto tako je i Nikola Tordinac

²² M. Martinović; Ž. Batarilo, n. dj., str. 53.

²³ Isto, str. 54–67.

²⁴ M. Grgurovac, n. dj., str. 15.

²⁵ M. Martinović; Ž. Batarilo, n. dj., str. 67.

²⁶ Isto, str. 57.

slao Lovrećeve zbirke u Beč austrijskome antropologu Kraussu pod svojim imenom, a Krauss je te pjesme nazvao svojom zbirkom. Lovreć je na kraju odlučio da će se i dalje baviti skupljanjem pjesama, ali da svaku sitnicu nauči napamet, da pjesme slaže u mislima, a ne na papiru.²⁷

Objavljivanjem zapisa *Narodna nošnja u Privlaci i Otoku pokraj Vinkovaca* i *Na Antunovo*, Lovreć je još kao student bogoslovije započeo svoj književni rad. Skupljao je i pamtio svatovske pjesme, ali kako bi olakšao čitanje tih istih pjesama dodavao im je nekoliko likova i na taj način nesvjesno započeo stvarati pripovijetke. Napisao je i pripovijest *Marica* u kojoj prikazuje narodne običaje Krstari i Kraljice, a objavio ju je Vijenac 1887. godine u petnaest nastavaka. Svoju omiljenu pripovijetku *Dvije jetrve* napisao je 1889. godine koja je tiskana u pet nastavaka Vijenca. U njoj opisuje udaju Feme i Marice Budišić te Đule Jurić, stavljajući naglasak na narodno odijevanje, odnosno koje je odijelo za koju priliku. U biskupijskoj tiskari dao je otiskati: *Seosku pripovijest* (1891.), *Pjesmice*²⁸ (1896.), veselu dramu *Klin se klinom izbija* (1901.) i pripovijest *Ujak Perica Rajkov* (1901.). Ostale poznate pripovijetke su: *Kratko radovanje*, *List djeteljine*, *Obramenica*. Emerik Gašić započeo je 1946. godine s objavljivanjem nekih Lovrećevih sabranih djela, ali ga je smrt prekinula u tome. Objavljene su crtice: *Franjine žene*, *Orubljiće*, *Dvije noći kod mog tetka* pod nazivom *Crtice i pripovijesti iz narodnog života* 1946. godine u Osijeku.²⁹

Lovreć je uz jezik i rukotvorine jako dobro poznao i narodno odijevanje. To je primijetio biskup J. J. Strossmayer koji ga je 1895. godine preporučio Akademiji. Akademija je 1896. ponudila Lovreću suradnju u novopokrenutom *Zborniku za narodni život i običaje Južnih Slavena*. Lovreć je prihvatio suradnju uz obećanje da će se njegova knjiga posebno štampati. Iste godine Lovreć je napisao veći dio svoga rukopisa za *Zbornik* i poslao Akademiji. Urednikom *Zbornika* 1897. postaje dr. Antun Radić koji je napisao *Osnovu za sabiranje građe*. Lovrećeve je rukopise dao tiskati 1897., 1898. i 1899. i uz njih umetnuo svoju *Osnovu za sabiranje i proučavanje građe o narodnom životu* koju je sastavio po Lovrećevom djelu *Otok*. Također je i izgubio jedan dio Lovrećevih rukopisa.³⁰ Dr. Radić obratio se Lovreću za izgubljeni dio rukopisa: *On mi je pisao da će mi Akademija platiti odštetu za taj rukopis, nu ja*

²⁷ M. Grgurovac, n. dj., str. 17–18.

²⁸ Sadržavaju sedam tisuća stihova za kolo u narodnome duhu, tiskane su u rukopisu.

²⁹ M. Martinović; Ž. Batarilo, n. dj., str. 58–64.

³⁰ Isto, str. 67–68.

sam tvrdio, da nema novca, kojim se može književniku nadoknaditi izgubljeni rukopis. To je osobito kod mene, koji ne prepisujem rukopisa, već odmah u čisto pišem i tako šaljem u štampu...³¹ Zbog toga Lovretić prekida suradnju s Akademijom na neko vrijeme. S obzirom na to da je Lovretić odbio nadopisati izgubljeni dio rukopisa, dr. Radić obratio se Bartolu Juriću³² koji je pristao nadopisati taj dio i time postao koautorom monografije Otok. Kasnije su Lovretić i dr. Radić dostavili Akademiji svoje ispravke građe o Otoku jer suradnici koji su Lovretiću prikupljali građu nisu prilagodili tekstove na privlačko narječje kojim je Lovretić stalno pisao.³³ Tijekom 1902. godine Lovretić je novome uredniku *Zbornika* dr. D. Boraniću ponudio nove dijelove rukopisa o Otoku, ali odgovor nikada nije dobio i nakon toga potpuno prekida suradnju s Akademijom.³⁴

U potpunosti se okrenuo svojim pripovijetkama koje je napisao u suradnji sa svojom majkom. U pripovijetke je uključivao likove iz stvarnoga života, iz Otoka, Komletinaca, Županje... Dolaskom u Gradište 1902. godine potpuno se okrenuo crkvenome i duhovnome životu te je neko vrijeme zapostavio svoj književni i etnografski rad. Pjesme objavljuje u *Jeki od Osijeka* 1918. godine, a od 1920. i osječki *Hrvatski list* objavljuje Lovretićeve pjesme, pripovijetke i folklorne radnje. Lovretić je spalio dio svojih crtica 1918. godine zato što je Rudolf Franjo Magjer, osnivač Kluba hrvatskih književnika i umjetnika u Osijeku htio objaviti Lovretićev životopis i neke pjesme bez njegovoga odobrenja:³⁵ *...Ti dakle možeš štampati samo pjesme koja je prepisujem i šaljem. Druge nemoj: da ne moram i druge crtice uništiti...,Samo glede pjesama budi obazriv prema meni i ne štampaj ni jedne, doli one koje ja odobrim.*³⁶

Lovretićevi radovi: monografija *Otok: narodni život i običaji*, *Pozlatinski vezovi u mojim sobama* i *Zašto propada narodno odijelo i kako ga nestaje* (1930.) pripadaju njegovome etnografskome radu. Monografija *Otok: narodni život i običaji* i *Pozlatinski vezovi u mojim sobama* objavljeni su u istome *Zborniku*, a posljednji Lovretićev

³¹ M. Grgurovac, nav. dj., str. 21.

³² Komletinac i učitelj, inače Privlačanin. Dobar prijatelj s Josipom Lovretićem.

³³ M. Martinović; Ž. Batarilo, n. dj., str. 68.

³⁴ M. Grgurovac, n. dj., str. 21.

³⁵ Isto, str. 22–23.

³⁶ Isto, str. 24.

etnografski rad *Zašto propada narodno odijelo i kako ga nestaje* objavio je djelomično Hrvatski list.³⁷

3.2.1. Monografija *Otok: narodni život i običaji*

Monografija *Otok: narodni život i običaji* sadržava građu o narodnome životu i običajima Otoka, ali donosi i opise iz drugih mjesta: Privlake, Komletinaca, Vinkovaca, Županje itd.³⁸ Lovretić je monografiju napisao uz pomoć majke Đene, Marice Brnatović, Pave Subašića i drugih pomoćnika.³⁹ Monografija sadržava opise pravnoga, društveno-političkoga, vjerskoga i folklornoga života slavonskoga sela. Kulturno informativni centar *Privlačica* iz Vinkovaca pretiskala je Lovretićevu monografiju *Otok* 1990. godine u koju je dodana i neobjavljena građa Bartola Jurića o svirci, trgovini, zabavkama itd., te su objavljeni i ispravci Josipa Lovretića i Bartola Jurića na tekstu monografije o *Otoku*.⁴⁰

U ovome se dijelu rada prema Lovretićevoj monografiji *Otok: narodni život i običaji* prikazuju i opisuju pokladni običaji te kako su se ljudi nekada prerušavali tijekom tih dana, zatim se prikazuju stare narodne poslovice i druge riječi uzete u običaj te tradicionalne dječje igre. Ovi se običaji u drugome dijelu rada prikazuju kroz projektnu nastavu.

3.2.1.1. Pokladni običaji

Poklade su nekada trajale tjedan dana, od *Vrtičeve sride* do *Čiste srijede* ili *Pepelnice* kada započinje korizma. Danas traju i po nekoliko tjedana, u razdoblju od *Sveta tri kralja* do *Čiste srijede*. Dani u tjednu prije *Pokladne nedjelje* imaju svoja posebna imena, kako je to Lovretić zabilježio u svojoj monografiji *Otok*:

Sramotni ponedjeljak (onda počinju svakakve sramote).

Ubojni utorak (jer je taj dan Isus ubojice trpio).

Vrtičeva srida (taj se dan zavrtilo svemu svitu, nitko pametan nije).

1. Ništa se ne smije okretati.

³⁷ M. Martinović; Ž. Batarilo, n. dj., str. 68–71.

³⁸ Isto, str. 71.

³⁹ J. Lovretić: *Otok: narodni život i običaji*, Privlačica, Pretisak-Vinkovci, 2016., str. 91–92.

⁴⁰ M. Martinović; Ž. Batarilo, n. dj., str. 71.

2. *Žene ne predu, da jim se mozak ne zavrti.*
3. *Ne pregu se koći, niti se kud ide na kolima.*
4. *Nitko se daj dan ne vinčava.*

Usnovani četvrtak (jer je taj dan Isus svit osnovo).

Mišji petak (jer su onda sve životiće stvorene).

Zaklopita subota, jer se taj dan završavaju ti dani.⁴¹

Dalje se dani nazivaju: *Pokladna nediļa* ili *Prvi dan poklada*, *Drugi dan poklada*, *Treći dan poklada* ili *Pokladni utorak* te *Čista srida*. Dvije nedjelje prije poklada selom idu djevojčice koji su ispisane iz škole i navješćuju poklade. Sa sobom nose *kućine*⁴² i štapiće, a za njima idu momčići i nose šibice. Kroz selo pjevaju:

<i>Ajte, druge na ulice!</i>	<i>Ne mogu ti na ulice,</i>
<i>(Kalo, kalilo!</i>	<i>Svekar će mi s vojske doći,</i>
<i>Kalilovo vito pero,</i>	<i>Vaļa svekru stolac dati,</i>
<i>Zimi zeleno.⁴³)</i>	<i>Vaļa svekra izuvati,</i>
<i>Vaļa svekru noge prati.</i>	

Kada dođu na kraj sela djevojčice namotaju *kućine* na štapić, a dječaci zapale *kućine* pa tako bacaju *kućine* za svakim tko prođe.⁴⁴

Udane mlade žene poklade počnu slaviti na *Vrtičevu sridu*. Idu po kućama svojih *parica*⁴⁵ gdje kroz prozor na ulicu bacaju njihove jastuke i skaču po njima. Žene ne tkaju nego idu od kuće do kuće i pale *kućine* te bacaju jedna drugoj pod noge. Cijelo pokladno veselje u Otoku zove se *bal*, a u drugim selima su: *bušari*, *maškare*, *kurjače*, *fašanke*. Kada se djevojka spremi za poklade običaj je da joj se kaže: *Opremila se za bal.*⁴⁶

Običaj je bio da četiri pokladna dana momci i djevojke spremaju večeru. Podijele se u četiri grupe da bi se svaka četvrtina momaka i djevojaka pobrinula za jelo i piće svaki dan. Slavili su dan prije poklada, *Zaklopitu subotu* zatim ponedjeljak ili *Drugi dan poklada*, utorak ili *Treći dan poklada* i *Čistu sridu*. Djevojke se brinu za jelo, a momci za piće. Subotom poslijepodne djevojke idu od kuće do kuće i pozivaju

⁴¹ J. Lovrečić, n. dj., str. 308.

⁴² Drugi naziv je kudilja: vlakna dobivena iz stabljike konoplje.

⁴³ Ova se tri retka pjevaju iza svakoga retka.

⁴⁴ J. Lovrečić, n. dj., str. 309.

⁴⁵ Osoba istih godina.

⁴⁶ J. Lovrečić, n. dj., str. 309.

momke na večeru. Djevojke nose: tanjur, nož, vilicu i žlicu, a momci čuturu vina. Kada momci posjedaju za stol, svaka djevojka pazi pred koga će staviti tanjur jer pred koga stavi znači da ga je odabrala za momka. Pripremala su se razna jela: *graova čorba sa rezancima, zapržen žuti gra, papula od bila gra s bilim lukom, rezanci s orasima, makovača, suvi kolači, suve šljive, kokice*. U pokladne dane djevojke idu u svaku kuću gdje ima momaka i djevojaka. Ako se neka djevojka sviđi svekrvi, onda joj svekrva da milošće: šljive, jabuke, kolače. Još u vrijeme kada je Lovretić zapisivao običaje, taj je običaj polako nestajao. Ako se priprema večera onda to bude samo u subotu. Ostale pokladne dane djevojke večeraju kod svoje kuće nakon što završe s obilaženjem kuća. Nekada su djevojke od bogatih kućnih gazda dobivale brašna, masti, mesa, graha za te pokladne večeri. Gazda je znao djevojci dati zobi ili žita da plati što se pogodila da će dati onome u čijoj kući bude bal. Toga više nema, nego djevojke plaćaju gajdaša novcem. Svaku večer od Sveta tri kralja do poklada je kolo. Kolo se održava u kućama gdje ima djevojaka, a večeru daju samo gajdašu te nikome drugome.⁴⁷

Na *Pepelnicu* su se poslije rane mise svečano spremale udane žene i nove mlade. Glavu zaviju u crvene svilene marame i upregnu plug. Ona koja ima *volaricu kanđiju*⁴⁸ upravlja plugom. Za njima ide nova mlada s *obramenicom*⁴⁹, a na *obramenici* prazni lonci. Prođu sve ulice u selu šuteći – niti govore, niti pjevaju. U svakoj ulici malo zaoru da prioru grešne pokladne tragove. Kada prođu selom, vraćaju se kući i onda počinje prava korizma.⁵⁰

Na *Čistu srijedu* govorili su: *Korizma, pizma* zato što se do tada veselilo, igralo i pjevalo, a korizmom sve prestaje. Tada nema veselja, a svi se lonci ribaju u pepelu zato što će se do Uskrsa kuhati samo posna jela. Nakon *Čiste srijede* ili *Pepelnice* dolazi *Lakomi četvrtak* kada mladež pojede taj dan što je još mrsno ostalo od poklada. Iza toga dolaze *Čisti petak, Čista subota*, itd.⁵¹

Tijekom poklada spremalo se u razne likove. Navodi se samo nekoliko likova u koje su se prerašavali prema Lovretićevoj monografiji *Otok*:

⁴⁷ Isto, str. 310–311.

⁴⁸ Volarica kandžija: duža kandžija (bič) ispletena od kože za tjerat volove.

⁴⁹ Štap prilagođen nošenju na ramenu na čijem se krajevima nose kante, lonci.

⁵⁰ J. Lovretić, n. dj., str. 311.

⁵¹ Isto, str. 308–309.

- Momak: djevojka obuče momačke svečane hlače i košulju te svileni prsluk. Glavu počešlja djevojački, a na glavu stavi momački šešir koji je zakićen⁵² s jednim čapljinim perom.
- Divojka: snaša⁵³ s glave skine šamiju⁵⁴ i uplete pletenicu, a obuče se u lijepo djevojačko ruho⁵⁵.
- Snaša: djevojka obuče lijepa skuta⁵⁶, a glavu zavije zlatnom šamijom.
- Pola muško, pola žensko: mlade žene obuku momačko odijelo, ali neke ne žele skinuti šamiju s glave, a šešir ne mogu staviti zato što kukma⁵⁷ smeta pa idu u momačkome odijelu i u šamiji.
- Magarica: na sebe stavi više sukanja koje sveže na kratko, zatim na vrat poveže plantike⁵⁸ da vise iza leđa, kosu splete oko glave te obuče mali oplećak⁵⁹ uskih rukava.
- Ciganka: djevojka obuče dvije, tri šarene suknje, glavu sveže križarom maramom, a u kosu uplete pužice.
- Banatske ciganke s kartama: sprema se kao i obične ciganke, samo nose karte pa vraćaju.
- Turčin: djevojka obuče crvenu suknju pa ju dolje među nogama sašije da izgleda kao turski kroj, opaše se ćemerom⁶⁰, a glavu ovije šarenim pritkivanim otarkom⁶¹.
- Sviňar: djevojka obuče momačko adventsko ili korizmeno odijelo, na glavu stavi momački šešir bez cvijeća, a na rame objesi momačku kožnu torbu.

⁵² Zakititi: pričvrstiti ukras na dijelu odjeće.

⁵³ Žena sa sela.

⁵⁴ Šamija: tanki raznobojni rubac kojim žene povezuju glavu.

⁵⁵ Odjeća.

⁵⁶ Donji kraj ženske haljine ili suknje.

⁵⁷ Dio koji povezuju šamiju iza na glavi.

⁵⁸ Ukrasne trake.

⁵⁹ Kratki, gornji dio narodne nošnje koji pokriva pleća.

⁶⁰ Ćemer: pojas.

⁶¹ Otarak: tkani ručnik.

- Feršter: djevojka uzme zeleni šešir, zeleni momački kaput, čizme sa zelenim čarapama te poneka stavi i pušku na rame.
- Roždanici i vračevi, što puove nose: naprave bradu od kučina, a obuku staračko muško odijelo. Umotaju puha u jastučić pa se šale sa ženama. Kažu im da stave svojim ljudima puhov rep pod jastuk pa će čovjek tvrdo spavati do jutra, a žene mogu cijele noći kud im je volja.
- Loncokrpa: obuče varoško odijelo⁶² i obuče čizme, a na leđa objesi dvije, tri tave i koji poklopac od lima.
- Pop: djevojka obuče crnu suknju i mušku košulju, ali ju ne stegne u pojasu da bude sličnija roketi⁶³. Oko vrata pusti šareni šal umjesto štole⁶⁴, a na glavu stavi crnu šubaru⁶⁵.
- Opatica: ovije glavu crnim i bijelim koprom⁶⁶, obuče crnu suknju, a ogrne se crnim zapregom⁶⁷ koji je jako širok pa ga sveže ispod vrata. Opatice idu selom šuteći.
- Svatovi šokački: spremne se u mladu, mladoženju, djeverušu, kuma i staroga svata pa idu kroz selo, a prati ih gajdaš i čauš⁶⁸.
- Bauci: spremne se svakako, da ne budu lijepe nego ružne. Na lice stave krinku⁶⁹ i plaše djecu.⁷⁰

⁶² Tip građanskoga odijela, nije spremljen u seljačku nošnju.

⁶³ Roketa: bijela svećenička košulja.

⁶⁴ Štola: široka, dugačka vrpca koju svećenici stavljaju oko vrata.

⁶⁵ Šubara: krznena kapa.

⁶⁶ Slično kao veo.

⁶⁷ Velika kecelja.

⁶⁸ Vođa svatova, onaj koji se brine za red i raspoloženje.

⁶⁹ Krinka: maska.

⁷⁰ J. Lovrečić, n. dj., str. 311–313.

3.2.1.1.1. Pokladno jašenje

U vrijeme pokladnih dana u Slavoniji posebna se važnost pridaje pokladnome *jašenju*. Osim u Slavoniji, taj je običaj zastupljen i u Baranji i Srijemu u okviru naše domovine. Prema tradiciji i baštini upotrebljava se riječ *jašenje*, a ne *jahanje* zato što Šokci u svome govoru ne izgovaraju slovo *h*.⁷¹

Običaj pokladnoga *jašenja* potječe iz vremena Vojne granice. Tada je Hrvatska bila podijeljena na pukovnije, a svaka pukovnija obuhvaćala je okolna mjesta pa su ljudi tih mjesta, tj. graničari čuvali granicu na Savi od Turaka sa svojim konjima, opremom i hranom. Službujući graničari husari (konjanici) izvan službe okupljali su se u manje grupe konjanika kako bi obilazili selo u vrijeme poklada. Obukli bi svečano odijelo te se uputili u obilazak *svojih pajdaša* koji su se nalazili na graničnim postajama kako bi im odnijeli pokladno jelo i piće.⁷²

Poslije toga ostaje tradicija pokladnoga *jašenja* u mjestima koja su bila čuvari granice i pukovnije. Mještani tih mjesta tijekom poklada odredili su pokladni datum *jašenja* za svako mjesto. Danas se pokladno *jašenje* održava i u drugim mjestima, u onima koja nisu bila čuvari granice. Jahači odijevaju narodnu nošnju koja obuhvaća: kožne čizme, rajtozne⁷³, cifrani pršnjak, reku (špence)⁷⁴, šubaru koja se okiti perjem ili šumicom. Nekada su kroz selo *jašili* samo mještani toga mjesta te su navraćali kod cura. Danas ne *jašu* samo mještani nego dolaze i jahači iz okolnih mjesta. U selu se organiziraju punktovi ili postaje za jahače. Domaćini tih punktova su ljubitelji i zaljubljenici u običaj pokladnoga *jašenja* koji pripreme tradicionalna jela i pića za jahače.

3.2.1.2. Poslovice i druge u običaj uzete riječi

Poslovice su kratke sažete izreke od jedne do dvije rečenice o nekoj životnoj pojavi, zakonu ili normi. Stvorene su na elementima ritma, rime i svih figura dikcije. Pripadaju usmenoj književnosti.⁷⁵ Lovretić je u svojoj monografiji *Otok* zabilježio stare

⁷¹ I. Čosić Bukvin: *Konj i njegov gospodar (husari, konjogojci, baštinici)*, Vlastita naklada, Vrbanja, 2018.

⁷² Grad Otok: *Pokladno jahanje*, 16. 1. 2019., <https://www.otok.hr/2019/01/16/pokladno-jahanje/> (17. 9. 2019.)

⁷³ Hlače za jahanje.

⁷⁴ Reka: kaput rađen od valjane vune.

⁷⁵ M. Solar: *Književni leksikon: pisci, djela, pojmovi*, Matica hrvatska, Zagreb, 2011., str. 376.

narodne poslovice i druge u običaj uzete riječi iz Otoka krajem 19. i početkom 20. stoljeća. U radu se navodi nekoliko od tih poslovice i riječi te se objašnjava njihovo značenje:

- Take obuće imam i kod kuće: ove riječi izgovara djevojka pred drugima kada ju prosi momak iz drugoga sela, a ona ne želi poći za njega.
- On je tebi prodo koña, a nije ambar⁷⁶, a ambar je forma koña: ove se riječi upućuju novome gazdi koji je kupio konja kada se potuži na staroga gazdu. Kada kaže da je konj kod njega dosta smršavio, a prijašnji mu je gazda rekao da je konj dobre forme.
- Prodo salo, pa kupio gajde: ovim se riječima seljani rugaju kočijašu kojemu cvrče kola zato što nisu podmazana.
- Mile druge, nit sam nima, nit sam gluva, nit ćolava, nit ćorava, nit sam uda, nit sam luda, već pametna a nesretna: ovim se riječima djevojka žali pred drugima kada ju često momci prose, a njoj je opet do zabave.
- Nisu miši navukli, već moji zubi natukli: ove riječi izgovara osoba kada se drugi začude zato što se udebljala.
- Oj divojko udavačo, kad se staneš udavati, zovi mene na rakiju, da ti vidim đuvegiju⁷⁷: ove šaljive riječi kažu se djevojci koja je spremna za udaju.
- Ko se fali, sam se kvari: ove su riječi upućene osobi koja sama sebe hvali.
- Sinoć si bio orožak, a sad si koka: ove riječi izgovaraju stari kada ujutro bude momke koji su na večer išli na divan⁷⁸, a u jutro bi dugo spavali.
- Tuđa muka teb' nauka. S vragom došlo, k vragu ošlo. Brzo stečeno, brže rastepeno: ove su riječi upućene onome kojemu je propao imetak nakon što ga je dobio od nekoga.

⁷⁶ Drveno spremište u kojemu se čuvaju žitarice poslije žetve.

⁷⁷ Momak za ženidbu.

⁷⁸ Razgovor.

- *U ciganke crn obraz, a puna torba*: ove riječi izgovaraju onome koji je od nekoga nešto zatražio i na kraju to dobio pa se onda pohvalio.
- *Ostavi te momak*: ove riječi upućene su djevojci koju je ostavio momak nakon što je s njom divanio, a ona na to odgovara riječima: *Fala Bogu, niti sam prva počela, nit ću poslidňa svršit. Nit u koga řiva neorana, nit divojka koja neudana.*
- *Tvoje kletve za pete, iz usta za nidra, meni ji ne triba. Ta se tvoja kletva sa mnom ne štima; ko me kune, nek ga se i prima*: ove riječi izgovara onaj kojega se kune za nešto.
- *Nek je misec i sunce zajedno, a zvizde nek idu širom*: ove riječi izgovara snaja⁷⁹, ako dobro živi s mužem, a ukućani (zaove⁸⁰ i jetrve⁸¹) ju ne vole.
- *Otimľu se za tebe, sve govore: uzmi ga, drugo, ja ga ne ću*: ove riječi upućene su momku koji se hvali da može imati svaku djevojku koju hoće.⁸²

3.2.1.3. Tradicionalne dječje igre

Lovretić je u svojoj monografiji *Otok* zabilježio šezdeset i četiri dječje igre. U radu se navodi i opisuje samo nekoliko igara:

- *Cim cime – drm drme*: jedno dijete bude baba, drugo anđeo, a treće vrag. Sva ostala djeca su zlatne stvari. Anđeo i vrag odu kako bi baba imenovala djecu: zlatna jabuka, zlatna burma itd. Kada svi dobiju imena dođe anđeo i razgovara s babom ovako: A: *Cim cime.*, B: *Drm drme. Tko je na vratima?*, A: *Anđeo.*, B: *Što tražiš.* Anđeo kaže koju stvar traži, a ako pogodi da te stvari ima onda dijete koje nosi to ime odlazi s anđelom. Ako ne pogodi onda anđeo odlazi bez djeteta. Zatim dolazi vrag razgovarati s babom; V: *Cim cime.*, B: *Drm drme. Tko je na vratima?*, V: *Vrag na lopati.*, B: *Što tražiš?*. Sada vrag pogađa isto

⁷⁹ Sinova ili bratova žena.

⁸⁰ Muževe sestre.

⁸¹ Žene dvojice braće.

⁸² J. Lovretić, n. dj., str. 614–617.

kao anđeo. Kada anđeo i vrag pokupe svu djecu onda baba opet skupi svu djecu oko sebe da ih spasi od vraga. Anđeo stoji pokraj babe, a sva djeca čuče pokraj njih. Djeci je teško tako čučati pa vrag pazi i hvata ono dijete koje je ustalo. Ako se vrag malo odmakne, djeca posustaju, a čim vrag krene k njima viču: *Poklecajte, anđeli, dok vragovi dođu*. Brže čučnu svi iznova, a koga vrag uhvati taj ide s njim u pakao.

- Čelâ: jedno dijete bude *čelar*, drugo bude *kum*. Sva su ostala djeca košnice pune *čela*. *Čelar* glumi da je zaspao, a za to vrijeme *kum* obilazi oko *čela*. *Čelar* s *kumom* kroz san razgovora: Č: *Ko to tuda tapa?* – K: *Ja, kume, ja.* – Č: *Ne kradi mi čela.* – K: *Ne ću, kume, ne ću.* Čim to kaže, uzme košnicu i odvede ju sa sobom. Zatim se vrati pa opet na isti način razgovara sa *čelarom*. Kada sve košnice odnese, probudi se *čelar* i traži svoje *čele*. Kada pronađe *kuma* razgovara s njim ovako: Č: *Za Boga, kume, jesi li vidio moje čele?* – K: *Nisam, kume, ni jedne.* Međutim, *čelar* poznaje svoje košnice te krene prema njima, a *kum* mu ne da te se krenu boriti tako što se obuhvate rukama. Koji koga obori na tlo, njegove su *čele* te on bude *čelar*, a drugi bude *kum*. Za to vrijeme *čele* lete zujeći na mjesto odakle su pokradene.
- Iz kola u kolo: sva se djeca uhvate u kolo koje se okreće u lijevu stranu i pjevaju: *Boštur ja, boštur ti, boštur moje dvoje troje, lipa (Mara) iz kola!*. Ono dijete čije je ime ispjevano okreće se licem izvan kola i tako se ponovno uhvati u kolo. Dalje se nastavlja pjevati, sve dok se sva djece ne okrenu licem izvan kola, a leđima unutar kola. Kada se svi okrenu, onda se kolo okreće na desnu stranu i pjevaju: *Boštur ja, boštur ti, boštur moje dvoje troje, lipa (Mara) u kolo!*. Dijete čije je ime ispjevano okreće se licem u kolo kao na početku. Pjeva se sve dok se sva djeca ne okrenu licem u kolo.
- Laze: odredi se meta gdje s jedne strane mete stoji Lazo, a s druge strane igrači. Igrači trče na Lazinu stranu. Dio igrača bježi od Laze te ih on hvata, a drugi dio igrača čuče na njegovoj strani i pjevaju mu: *Berem, berem travičice sa Lazine livadice!* Lazo smije uhvatiti igrača samo na svojoj strani mete. Uhvaćeni igrač postaje novi Lazo, a stari Lazo ide među igrače. Ako se Lazi

otme igrač kojega je uhvatio onda mu se kaže: *Mačka miša uvatila, al ga nije suzdržala!*

- Miševa: djeca posjedaju u krug, noge zgrče u koljenu da svima stopala budu usred kola. Naprave miša od marame i guraju ga ispod zgrčiti nogu jedno drugome vičući: *šalite, šalite*. Jedno je dijete mačka i stoji sa strane promatrajući kako da uhvati miša. Pod čijom nogom uhvati miša, udari ga mišem po glavi i sjedne na njegovo mjesto. Dijete pod čijom je nogom uhvaćen miš postaje mačka i igra kreće ispočetka.
- Od bućaka⁸³ do bućaka: sva djeca u sobi odaberu si mjesto u nekome kutu unutar sobe. Jedno dijete ostane bez mjesta te stoji u sredini sobe. Kad pljesne rukama i povikne: *Od bućaka do bućaka!*, svako dijete mora promijeniti mjesto, ali i dijete koje je bilo u sredini sobe isto leti da sebi zauzme mjesto. Tko ostane bez kuta, ide u sredinu sobe i igra kreće ispočetka.
- Pilića: jedno dijete bude kvočka, a druga se sva djeca uhvate u kolo oko kvočke. Dijete koje je kvočka sveže maramu oko očiju i vikne: *Okrente se, moji pilići, i dva i tri puta*. Kada se okrenu, viknu: *Okrenili smo se*. Kvočka poznaje po glasu gdje je koje dijete te treba napipati i prepoznati jedno dijete. Za to vrijeme djeca trebaju čučnuti dolje kako ih kvočka ne bi prepoznala po visini te trebaju ostati mirna, ne smiju se izmicati. Kada kvočka napipa prvo dijete, kaže mu ime te skine maramu s očiju. Ako je pogodila djetetu ime onda to dijete ide u sredinu kola kao kvočka, a prvotna kvočka uhvati se s drugom djecom u kolo. A ako kvočka nije pogodila ime djetetu onda ide natrag u sredinu kola i igra se ispočetka.
- Promalanke: djeca se uhvate za ruke, a dvoje najveće djece podignu ruke te im se druga djeca provlače ispod ruku. Posljednji se još moraju okrenuti ispod svojih ruku te porazgovarati ovako: 1.: *Što je doli?* – 2.: *Zemlja*. – 1.: *Što je gori?* – 2.: *Nebo*. – 1.: *Što je na nebu?* – 2.: *Sinijica*.⁸⁴ – 1.: *Što je na sinijici?* – 2.: *Čašica*. – 1.: *Što je u čašici?* – 2.: *Vino*. – 1.: *Bi l' ti to sve mogo ispit?* – 2.: *Ne bi. I tebi bi do*. Dijete koje ispituje mora gledati u oči onoga koji odgovara

⁸³ Budžak: naziv za kut.

⁸⁴ Mali, okrugli, niski stolić.

da bi ga nasmijao. Ako se dijete koje je odgovaralo na pitanja nasmijalo, ono je vrag te mora izaći iz igre. Dijete koje je postavljalo pitanja, nastavlja ispitivati svu djecu redom da se vidi tko su vragovi. Onda opet igraju svi ispočetka.

- Zeleznice: djeca se podijele u dvije grupe, na jače i slabije. Jači su željeznička kola, a slabiji putnici. Jači se sagnu, rukama obuhvate koljena i idu jedan iza drugoga u povorci kao željeznica. Slabiji ih obuhvate nogama i jašu na njima dok se jači ne umore.⁸⁵

3.3. Sjećanje na Josipa Lovrećića

U središtu Otoka nalazi se poprsje Josipa Lovrećića koje su Otočani postavili 31. rujna 1967. godine u znak zahvale za njegov književni i znanstveno-etnografski rad. Osim toga, i osnovna škola u Otoku i kulturno-umjetničko društvo iz Otoka nose ime Josipa Lovrećića.⁸⁶

Kako bi se sačuvao od zaborava sam Lovrećić i njegovo djelo povremeno se organiziraju kulturna događanja na njegov rad u Otoku i šire na području Vukovarsko-srijemske županije. Od 15. ožujka 1998. do 14. veljače 1999. emitirano je četrnaest radijskih emisija pod naslovom *Otočka etnospomenica* na Otočkome radiju povodom pedesete obljetnice Lovrećićeve smrti, a emitiranje je nastavio Vukovarski radio tijekom 1999. i 2000. pod nazivom *Šokačka rič*.⁸⁷

Znanstveni kolokvij o Josipu Lovrećiću i njegovome radu održan je 1998. godine u sklopu *10. pjesničkih susreta* koji su organizirali *Hrašće* d.o.o. iz Drenovaca i Općina Otok.⁸⁸ Autorica kulturne i znanstvene manifestacije *Šokačka rič* čiji je cilj njegovanje i čuvanje slavonskoga dijalekta, dr. sc. Anica Bilić⁸⁹ posebnu pozornost posvećuje jeziku u Lovrećićevim djelima.⁹⁰ Povodom 150. obljetnice rođenja Josipa Lovrećića, 2015. godine u Domu kulture u Otoku predstavljena je knjiga *Josip Lovrećić: prilozi za biografiju* autora Mirka Martinovića i Željka Batarila. Martinović je dao pregled o životu i književnome i etnografskome radu Josipa Lovrećića, dok je

⁸⁵ J. Lovrećić, n. dj., str. 472–492.

⁸⁶ M. Martinović; Ž. Batarilo, n. dj., str. 98–106.

⁸⁷ Isto, str. 106.

⁸⁸ Isto, str. 107.

⁸⁹ Upraviteljica i znanstvena savjetnica Centra za znanstveni rad u Vinkovcima.

⁹⁰ M. Martinović; Ž. Batarilo, n. dj., str. 111–112.

Željko Batarilo dao prikaz pisanih materijala o podizanju nadgrobna spomenika Josipu Lovreću u Čardaku koje je pronašao u Zavičajnome muzeju Stjepana Grubera.⁹¹ Dvije godine kasnije, 27. listopada 2017. predstavljen je zbornik radova *Josip Lovreć (1865.-1948.), jedno stoljeće poslije*. Zbornik sadržava radove sa znanstvenoga skupa koji je održan 28. studenoga 2015. godine u Otoku povodom 150. obljetnice rođenja Josipa Lovreća.⁹²

3.4. Osvrti na Josipa Lovreća i njegov rad

Dr. sc. Manda Svirac, znanstvena suradnica u svome članku *Josip Lovreć u memoriji hrvatskih etnologa* koji je objavljen u zborniku radova *Josip Lovreć (1865.-1948.), jedno stoljeće poslije* donosi prikaz iskaza nekih etnologa o Josipu Lovreću i njegovome radu.

Vesna Kolić Klikić za Lovreća kaže: *...Velika je šteta što Bog nije dao da u svakom našem kraju stasa i radi jedan Josip Lovreć i to u isto vrijeme kada je i on radio. Danas bismo imali puno više saznanja i bolje očuvan dio vlastite baštine hrvatskog naroda.*⁹³

Martina Mišetić je izjavila: *...Djela svećenika i etnografa Josipa Lovreća neiscrpan su izvor brojnih etnografskih podataka, ne samo za mjesto Otok već i šire područje Slavonije i Srijema. Vjerujem da ću i u svojem budućem stručnom radu konzultirati monografiju 'Otok', kao i druga njegova djela.*⁹⁴

Marija Raguž je rekla: *...Kad se već radi o Lovreću, nadam se da će uskoro izaći kakav pretisak jer kod Lovrećeva djela nije upitan njegov značaj, ne samo za etnologe nego i za dijalektologe, ili bilo koga tko se bavi slavonskim temama. Problem je dostupnost njegova djela. Jako nam je potreban i ne govorim samo u svoje ime kada kažem da sam pokušavala doći do vlastitoga primjerka na različitim*

⁹¹ M. Kokaj prema L. Marijanoviću: Predstavljena knjiga o vlč. Josipu Lovreću: obilježena 150. obljetnica rođenja, u: *Glas Slavonije*, 2. srpanj 2015., <http://www.glas-slavonije.hr/273687/4/Predstavljena-knjiga-o-vlc-Josipu-Lovreticu> (2. 8. 2019.)

⁹² Institut društvenih znanosti Ivo Pilar: *Predstavljanje Zbornika radova Josip Lovreć (1865. – 1948.)*, 23. listopada 2017., <https://www.pilar.hr/2017/10/predstavljanje-zbornika-radova-sa-znanstvenog-skupa-josip-lovretic-1865-1948-otok-27-10-2017/> (2. 8. 2019.)

⁹³ M. Svirac: *Josip Lovreć u memoriji hrvatskih etnologa*, u: *Zbornik radova sa Znanstvenoga skupa Josip Lovreć (1865. – 1948.), jedno stoljeće poslije u povodu 150. obljetnice rođenja*, Grad Otok, Otok, 2017., str. 62.

⁹⁴ Isto, str. 63.

*mjestima, ali sam bila osuđena na posudbe iz knjižnice ili na posudbu od rijetkih vlasnika. Sve te posudbe imaju ograničen rok, a potreba za Lovrećevim djelom je stalno prisutna.*⁹⁵

Gordana Viljeić kaže: *Za Josipa Lovrećia, kao autora monografije 'Otok', doznala sam na prvoj godini studija etnologije i kulturne antropologije. Lovreć se pokazao iznimno korisnim nakon studija jer 'Otok' koristim za pripremu izložbi, radionica, predavanja, vodstva i drugih događanja u muzeju (recentan primjer - konoplja u narodnoj medicini). Josip Lovreć je neiscrpan i neponovljiv izvor beskrajno zanimljivih, autentičnih, informacija o svakodnevici hrvatskoga (slavonskoga) puka u prošlosti.*⁹⁶

Hrvatski književnik i prevoditelj Ivo Balentović hvalio je Lovrećia: *Lovreć se afirmirao ne samo kao izvrstan poznavalac narodnog života i običaja nego i kao odličan stručnjak u pogledu sistematske obrade folklorne građe.*⁹⁷

Na znanstvenome skupu povodom 150. obljetnice rođenja Josipa Lovrećia, vukovarsko-srijemski župan Božo Galić poručio je: *Živio je s narodom i za narod. Sve ono što je mučilo i veselilo narod mučilo je i veselilo i njega.*⁹⁸

Na skupu je sudjelovala i Anica Bilić koja je rekla: *Njemu je književnost poslužila kao sredstvo da u književne tekstove spremi što više etnografske građe, a fabula, likovi i radnja su mu poslužili samo da privuče pozornost tadašnje publike., a za Lovrećieva djela izjavila je: Sva ta djela, nažalost, razasuta su po periodici i zato je njegov književni opus, iako bogat, pomalo ostao zapostavljen. Uistinu se javlja potreba za sabranim djelima Josipa Lovrećia.*⁹⁹

⁹⁵ Isto, str. 63–64.

⁹⁶ Isto, str. 64.

⁹⁷ Isto, str. 52.

⁹⁸ HINA, prema B. Galiću: Znanstveni skup o Josipu Lovrećiu, znamenitom etnografu i književniku, u: *Nacional. hr*, 28. 11. 2015., <https://www.nacional.hr/znanstveni-skup-o-josipu-lovreticu-znamenitom-etnografu-i-književniku/> (3. 8. 2019.)

⁹⁹ Isto.

4. SLAVKO JANKOVIĆ – ZALJUBLJENIK U VINKOVCE I SLAVONIJU

4.1. Život

Etnomuzikolog Slavko Janković kako su ga nazvali stručnjaci *bio je vječni zaljubljenik u Vinkovce i Slavoniju, tamburicu, narodne nošnje, običaje, glazbu, pismice, slavonsko selo, Vojnu krajinu*.¹⁰⁰ Na zamolbu prof. Dionizija Švagelja napisao je svoju autobiografiju koja je objavljena u sedmome broju *Godišnjaka* Matice hrvatske Vinkovci.¹⁰¹

Točan datum Jankovićeva rođenja nitko nije znao. U krsnome listu piše da je rođen 1. siječnja 1897. godine u Novim Mikanovcima. Prilikom vađenja domovnice u knjizi je zabilježena godina rođenja 1896. Zbog straha od odlaska u vojsku nagovorio je službenika da i u vojnu knjigu upiše 1897. godinu.¹⁰² Da bi saznao pravu istinu oko datuma rođenja upitao je majku za objašnjenje. Majka mu je rekla da je rođen 28. prosinca 1896. godine, ali da je župnik zapisao nekoliko dana kasnije. Baka mu govori da je rođen 27. prosinca, a služavka 29. prosinca 1896.¹⁰³

U prvoj godini života umro mu je otac, a majka se nakon dvije godine preudala. Odgojili su ga majčina tetka Kaja i tetak Josip Altarović iz Cerne te djed koji je bio bilježnik u Vinkovcima.¹⁰⁴ O njihovome odgoju Janković piše: *Ti dragi, stari ljudi su me odgajali uz sve seljačke običaje. Govorili su šokačkim dijalektom. To ima posljedica*.¹⁰⁵

Pučku školu pohađao je u razdoblju od 1903. do 1907. godine. Podučavao ga je književnik i značajan kulturni radnik u Vinkovcima Anđelko Tomerlin. Nakon pučke škole upisao je gimnaziju u Vinkovcima 1907. godine. Maturirao je 1916. te upisao pravni fakultet u Zagrebu, iako mu je želja bila upisati arhitekturu i glazbu. Zbog zamrloga kulturnoga i društvenoga života u Vinkovcima tijekom rata 1917. osnovao je

¹⁰⁰ M. Landeka: Slavko Janković (1897. – 1971.), u: *Glasnik arhiva Slavonije i Baranje*, Državni arhiv u Osijeku, Osijek, br. 11, 2011., str. 180.

¹⁰¹ Isto, str. 181.

¹⁰² Isto, str. 181.

¹⁰³ S. Janković: Autobiografija, u: *Godišnjak Matice hrvatske Vinkovci*, Književno naučno društvo Matice hrvatske, Pododbor, Vinkovci, br. 7, 1970., str. 171.–172.

¹⁰⁴ M. Landeka, n. dj., str. 181.

¹⁰⁵ S. Janković, n. dj., str. 172.

Diletantsko kazalište koje je kasnije djelovalo u sklopu Hrvatskoga pjevačkoga i tamburaškoga društva *Relković*.¹⁰⁶

Društvo *Relković* osnovano je 1900. godine, ali zbog rata prestalo je s radom 1914. godine. Članovi se ponovno skupljaju 1919. godine, a uz njih i Janković da bi obnovili rad društva. Janković je pri društvu iste godine osnovao oktet *Gljiva* gdje je sa svojim članovima zastupao društvo *Relković*. Postao je zborovođa *Relkovića* 1923. godine s kojim je osvajao brojne nagrade. Uložio je svoje vrijeme, ljubav i znanje u rad društva koje je na kraju postalo najkvalitetnije pjevačko društvo u Hrvatskoj.¹⁰⁷ Na jednom mjestu Janković piše: "U "Relkoviću" sam bio dirigent, glumac, režiser, prevodilac, pisac, sastavljač i realizator oko 20 solo-scena: "Čič Andra", "Vinkovački bubnjar", "Vinkovački kupleti" itd."¹⁰⁸ U *Relkoviću* je bio zborovođa deset godina, do 1933.¹⁰⁹

Godine 1919. osniva nogometni klub *Cibalija* u kojemu je bio kapetan momčadi i jedan od najboljih nogometaša. Nakon rata zaposlio se u sudu kao pripravnik i počeo se pripremati za sudski ispit. Pokrenuo je humoristički list *Cibalis list za kulturu* 1923. godine. List je izlazio u razdoblju od tri godine, ali Janković ga prestaje tiskati zbog velikih obveza. List je sadržavao: kulturne i sportske izvještaje, zagonetke, šaljive reklame u stihovima, pjesmice, narodnu poeziju, šaljive uvodnike.¹¹⁰ Osnovao je i šahovski klub u Vinkovcima, u kojemu je bio prvi predsjednik kluba.¹¹¹

Zbog rata 1933. godine morao je otići iz Vinkovaca zato što je bio državni službenik. Odlazi u Pregradu gdje nastavlja s kulturnim djelovanjem. Osnovao je pjevački zbor, tri tamburaška zbora te teniski klub. Sprijateljio se i s hrvatskim književnikom Jankom Leskovarom. Nastavio je suradnju i s društvom *Relković* kojemu je slao razna pisma, savjetovao i pomagao. Zbog svega toga vlast ga premješta u Brus, ali se vrlo brzo vraća u Pregradu gdje nastavlja sa svojim djelovanjem. U Zagreb odlazi 1941. godine gdje na radiju osniva tamburaški sastav i obnavlja Hrvatsko autorsko društvo s Vinkom Žganecom. Nakon rata radio je kao referent za kulturu u Zagrebu, a nakon toga kao *nastavnik tamburanja*. Uveo je

¹⁰⁶ M. Landeka, n. dj., str. 181–182.

¹⁰⁷ Isto, str. 183.

¹⁰⁸ Isto.

¹⁰⁹ Isto.

¹¹⁰ Isto, str. 182–183.

¹¹¹ Isto, str. 185.

tamburu na Pedagošku akademiju. Umirovljen je 1951. godine, ali i dalje nastavlja s radom sljedećih dvadeset godina,¹¹² sve do smrti 1971. godine.

Na poziv Hrvatskoga kulturnoga društva 1958. godine Janković je u višim razredima osnovnih škola u Gradištu počeo djecu podučavati sviranje tamburice. Djecu je podučavao dvije godine, do 1960., a nakon njegova odlaska podučavanje su nastavili gradišćanski učitelji. Dvije godine kasnije, 1962. osnovan je tamburaški sastav *Mladost* koji je među gradišćanskim Hrvatima pobudio više pozornosti i želje za sviranjem tamburice, pjevanjem narodnih pjesama i plesanjem narodnih kola.¹¹³

4.2. Kulturno-umjetnički rad

Tijekom srednjoškolskih dana Janković je pokazivao interes za glazbu i pisanje. Pridružio se gimnazijskome tamburaškome zboru, a kasnije prelazi u *Glazbeno društvo*. Svoju prvu pjesmu *Previjanac* napisao je prema jednoj djedovoj priči u petome razredu gimnazije i objavio je u gimnazijskome đlačkome listu *Pobratim*. Zatim je u *Pobratimu* počeo objavljivati križaljke, zagonetke i sl. Kada je upisao fakultet u Zagrebu pridružio se Hrvatskome pjevačkome društvu "Lisinski", a u zagrebačkome humorističnome listu *Šišmiš* objavljivao je satirične priloge.¹¹⁴

Za vrijeme vođenja Hrvatskoga pjevačkoga i tamburaškoga društva *Relković* prevodi šaljive tekstove iz njemačkoga, ali ih i sam piše koje je najčešće izvodio na silvestarskim i pokladnim zabavama.¹¹⁵ Napisao je: *Revolucija u brakovima*, *Lovački kvartet*, *Sjednica pjevačkog društva*, *Glavna skupština* i mnoge druge.¹¹⁶ Tekstovi su bili uglazbljeni te ih je izvodio kao lik *Čič' Andre*. *Taj lik bio je spretna simbioza narodnog zabavljača /kakav je npr. u kajkavskim krajevima Petrica Kerempuh/ koji se znade lukavo našaliti s manama društva ili nedostacima aktualne politike, raspojasanog i iskričavog bečara, koji se ruga nepoštedno, pa i grubo, pučkog, građanskog humoriste, gorko-slatkog smijeha s međuratnih cabaretskih pozornica i naravno, osobne Jankovićeve duhovitosti.*¹¹⁷ Lik *Čič' Andre* osvojio je svu pozornost

¹¹² Isto.

¹¹³ Isto, str. 186.

¹¹⁴ Isto, str. 181–182.

¹¹⁵ V. Markasović: Slavko Janković - Što se nalazi u Čič' Andrinor torbi?, u: *Godišnjak za kulturu, umjetnost i društvena pitanja*, Ogranak Matice hrvatske Vinkovci, Vinkovci, br. 14, 1997., str. 194.

¹¹⁶ M. Landeka, n. dj., str. 183.

¹¹⁷ V. Markasović, n. dj., str. 201.

vinkovačke publike koja je tražila da se napiše komedija s njegovom glavnom ulogom. Janković je napisao tročinku *Generalna proba* koja je prvi put izvedena na Silvestrovo 1932. godine.¹¹⁸

Kada je postao profesorom tamburanja napisao je i objavio mnogo o tamburi. Izdao je: *Vokalne instrumentalne i vokalno instrumentalne skladbe, Tamburašku školu, Vježbe za tambure, Pjesmice za predškolsku djecu*, pet svezaka *Male skladbe, obradbe i preradbe za tambure* itd. te je pokušao stvoriti i novo glazbeno pismo, ali bez uspjeha.¹¹⁹

Tijekom svoga života bavio se zapisivanjem narodnih pjesama koje su sedamdesetih godina objavljenje u tri knjige pod nazivom *Šokačke pismice*.¹²⁰ Narodne *pismice* počeo je zapisivati sasvim slučajno. U vrijeme Prvoga svjetskoga rata kada je većina muškaraca bila na ratištu i kada je hrana igrala veliku ulogu zbog svoje nestašice, a izvor njezine proizvodnje bila su sela odlazio je kod ujaka u Šiškovce da bi pomogao u poljskim poslovima. Kroz rad i druženje primijetio je kako se na divanu i u kolu pjevaju pjesmice. Kako je tih pjesmica bilo jako puno, nije mogao sve zapamtiti pa je odlučio da ih zabilježi.¹²¹ Zahvaljujući njegovome upornome, marljivome i znatiželjnome radu stvoreno je značajno djelo za hrvatsku kulturu.¹²²

Tiskao je mnoge pjesme, ali ih je i dosta ostalo u rukopisu. Ciklus pjesama *Zvjerinjak* koji je priređen za tisak sačuvan je samo u naznakama, isto kao i zbirka viceva koja je sadržavala preko tisuću viceva. Također je u rukopisu ostala i Jankovićeva *Galerija poznatih* u kojoj je opisao ljude koje je poznao. Ne navodi biografske podatke o ličnostima koje opisuje nego piše prema sjećanju i iznosi svoje mišljenje. Pronađena je i njegova nepotpuna zbirka *sramotnih pismica* koja je tiskana 1993. godine pod naslovom *Sramotske šokačke pismice*.¹²³

¹¹⁸ M. Landeka, n. dj., str. 184.

¹¹⁹ Isto, str. 186.

¹²⁰ Isto., str. 182.

¹²¹ T. Marojević: Strojopisi šokačkih pismica Slavka Jankovića u Memorijalnoj knjižnici Ivana Vanje Radauša, u: *Godišnjak za kulturu, umjetnost i društvena pitanja*, Ogranak Matice hrvatske Vinkovci, Vinkovci, br. 32, 2015., str. 114.

¹²² V. Markasović, n. dj., str. 194–198.

¹²³ M. Landeka, n. dj., str. 187.

4.2.1. Šokačke pismice

Šokačke pismice kratke su lirske deseteračke pjesme koje je Janković skupljao na području Slavonije i Srijema. Tijekom prikupljanja *pismica* pridržavao se određenih pravila. Očuvao je autentični oblik pjesme, dosljedno je poštovao prozodijske i metričke specifičnosti te ako su u pjesmama bile prisutne neke metričke pogreške, tako ih je i zapisao, ne mijenjajući ništa. Zbog važnosti naglasaka u ostvarivanju ritma i rime, *pismice* je zapisivao onako kako ih je narod govorio i pjevao, a naglaske je bilježio ondje gdje je smatrao da na njih treba upozoriti.¹²⁴

Prilikom svrstavanja *pismica* naišao je na problem kada je njegova zbirka sadržavala osam tisuća *pismica*. Prvo je krenuo s abecednim poretkom, ali je uvidio da to nije najbolji izbor zato što većina *pismica* započinje s istim riječima. Zatim je *pismice* rasporedio na dvadeset i jednu vrstu unutar kojih je šezdeset podvrsta gdje se *pismice* dalje slažu abecedno.¹²⁵ Pod dvadeset i jednom vrstom *pismice* su raspoređene prema temama: *Opisne, Volba, Nesretna volba, Ljubav, Neskladna ljubav, Prilike i zabave, Okolina, Sredstva, Zapreke, Inoča, Običaji, Vjerovanja, Prekidi, Promina, Ženidba i udaja, Bećarske, Gospoda, Rugalice i šaljive, Doba i vrime, Političke i Razne*.¹²⁶

Prva knjiga *Šokačkih pismica* izlazi 1967. godine u kojoj se nalazi dvije tisuće *pismica* i pedeset napjeva te knjiga sadržava i natuknice prema kojima se može iščitati značenje pojedinih stihova jer je jezik *pismica* arhaičan.¹²⁷ *Tim njegovim opaskama mnoge pjesmice uz koje bismo prošli ne razmišljajući o njima i njihovu sadržaju, postaju odmah razumljive i one se s većim uživanjem čitaju. One su odraz vedrog, duhovitog i bogatog nazora na svijet našega naroda, a po svojem sadržaju, lapidarnosti forme i jasnoći izraza spadaju među bisere poezije.*¹²⁸ Jezik *pismica* sadržava turcizme, germanizme, mađarske, francuske i talijanske posuđenice te naglasnu, fonološku osobitost govora Slavonije i Srijema. *Pismice* su napisane

¹²⁴ V. Markasović, n. dj., str. 194–197.

¹²⁵ T. Marojević, n. dj., str. 114.

¹²⁶ Isto, str. 122.

¹²⁷ Isto, str. 115.

¹²⁸ V. Žganec: Slavko Janković, Šokačke pismice. I. Dvostihovi – deseterci 1–2000. Napjevi 1–50. Matica hrvatska, Vinkovci 1967, 160 str. -i tabele., u: *Narodna umjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku*, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb, Vol. 5 i 6, No. 1, 1967., str. 613–614., <https://hrcak.srce.hr/38498> (22. 8. 2019.)

ikavskim, ekavskim i poluikavskim govorom štokavskoga narječja¹²⁹ gdje u istoj *pismici* možemo pronaći miješanje elemenata iz svih ovih govora.¹³⁰ Knjiga sadržava i rječnik manje poznatih i stranih riječi. Druga je knjiga objavljena 1970. godine te kao i prva knjiga sadržava: deseteračke dvostihove, napjeve i rječnik stranih i manje poznatih riječi. Treća knjiga izlazi nakon Jankovićeve smrti 1974. godine, ali bez napjeva i rječnika stranih i manje poznatih riječi iako se u podnaslovu zbirke najavljuju.¹³¹

Postoje neobjavljene Jankovićeve *pismice* jer ih je on namjeravao tiskati u četiri knjige, kako i sam navodi: *Skupio sam tokom 50 g. na malom području oko 15.000 tzv. pismica (preko 30.000 stihova) s preko 200 napjeva za te pismice. U izdanju Ogranka Matice hrvatske Vinkovci izašla je I. knjiga s 2.000 pismica (1967.), II. 1970. s preko 2.000. U svakoj po 50 napjeva. Sve to uz rasprave i tumačenja i muzikološku obradu. Slijede još dvije takve knjige. Preostalih 700 sređeno je polovično. Kompletno djelo će pokazati množinu i vrijednost te slabo poznate vrste narodnog stvaralaštva. Za to djelo sam nagrađen po Skupštini općine Vinkovci za 1968. godinu.*¹³²

Od raznih termina, kao što je *bećarac* koji označava vrstu napjeva, kao što su *podvikulje* koje se pjevaju izvan kola i *poskočice* koje se pjevaju u kolu, Janković se odlučio za termin *pismice* koji je preuzeo od naroda. Taj se termin najviše koristi u Slavoniji i označava slavonski dvostih uopće te se pod tim terminom podrazumijevaju svi ostali navedeni termini.¹³³

Pismice su napisane kratkim, sažetim izrazom sa strogom formom koja sadržava dvadeset slogova u dva rimovana deseterca sa stankom iza četvrtoga sloga. Odras su narodnoga života u ratu i miru, radosti i žalosti, radu i zabavi. Upravo se zbog toga mogu pojmiti kao šokački haiku.¹³⁴

¹²⁹ T. Marojević, n. dj., str. 115.

¹³⁰ V. Markasović, n. dj., str. 199.

¹³¹ T. Marojević, n. dj., str. 115–116.

¹³² Isto, str. 116.

¹³³ V. Markasović, n. dj., str. 197.

¹³⁴ A. Bilić: *Stereotip raspojasane Slavonije*, Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci, Vinkovci, 2007., str. 52.

5. ANA ŠEBALJ – PJESNIKINJA KOJA PUČKIM IZRIČAJEM OPJEVAVA SLAVONSKU ŠOKADIJU I DOMOVINU

5.1. Život

Pučka pjesnikinja Ana Šebalj rođena je 17. ožujka 1930. godine u Nuštru. U Komletince je došla 1939. godine gdje je završila prva četiri razreda osnovne škole. Odmalena je obavljala sve kućne poslove i odlazila raditi na njivu. Početkom Domovinskoga rata počela se baviti pisanjem pjesama. Mnoge su pjesme nastale na njivi, tj. na motici koja je prvenstveno služila za kopanje, a zatim kao stol za pisanje.¹³⁵ Neke su pjesme objavljene u antologiji poezijskoga albuma IV. – *Duša na dlanu*, 2004. godine.¹³⁶

Njezine pjesme bile su inspiracija redateljici i scenaristici Vlatki Vorkapić za stvaranje dokumentarnoga filma *Anine pjesme*.¹³⁷ Film je snimljen u studenome 2002. godine u Komletincima koji govori o dvjema prijateljicama, pučkoj pjesnikinji Ani Šebalj i Mandici. Naglasak je na njihovome svakodnevnome životu koji je ispunjen s *djetinjom radošću dvije prijateljice*.¹³⁸ U Zagrebu, 17. ožujka 2003. godine održani su dvanaesti dani hrvatskoga filma. Prezentiralo se je sto petnaest filmova među kojima je bio i film *Anine pjesme*. Upravo je on osvojio prvo mjesto i uz to dobio nagradu za najbolji scenarij.¹³⁹

Autorica je bila članica KUD-a *Filipovčice* iz Komletinaca i KUD-a *Dukatići* iz Vinkovaca. Također, bila je i sudionica mnogih manifestacija i sijela pučkih pisaca koji su se održavali u Vinkovcima, Lovasu, Đeletovcima, Đakovu, Drenovcima, Vrbanji itd.¹⁴⁰

Preminula je 1. siječnja 2014. godine u Komletincima.

¹³⁵ I. Knežević: Pisana riječ potekla s motike: razgovor s Anom Šebalj, pučkom pjesnikinjom, u: *Otočki list*, Općina Otok, Otok, br. 13-15, prosinac 2001., str. 29.

¹³⁶ I. Petričević: Pučki dvostisi Ane Šebalj, u: Ana Šebalj: *Uspomene iz mladosti rane*, Ogranak Matice hrvatske Vinkovci, Vinkovci, 2008., str. 151.

¹³⁷ Isto, str. 150.

¹³⁸ M. Vida: Grand prix za „Anine pjesme“, u: *Otočki list*, Općina Otok, Otok, br. 24, rujan 2003., str. 32.

¹³⁹ I. Petričević, n. dj., str. 150.

¹⁴⁰ Isto, str. 150–151.

5.2. Pučke pjesme: *Uspomene iz mladosti rane*

U zbirci pjesama *Uspomene iz mladosti rane* pronalazimo pjesme koje govore o starim vremenima i izumrlim običajima. Autorica pjesmama iskazuje svoju nostalgiju za prošlim danima kojih se s ljubavlju prisjeća. Pjesme su prožete idiličnim prošlim vremenom i dinamičnim sadašnjim koje autorica kritizira na humorističan način. Glavni je motiv svih pjesama *Slavonija – nekada i danas*, a ostali motivi koji se pojavljuju su: *selo, šuma, vinogradi, konji, stari običaji, domovina Hrvatska* itd.¹⁴¹

Zbirka pjesama na početku sadržava predgovor Ivane Petričević o pučkim dvostisima Ane Šebalj. Zatim su pjesme podijeljene u sedam ciklusa pod nazivima: *Svoj sam život na selu provela; Lipa si mi, Slavonijo moja; Šumo naša, život si nam bila; Običaji naši izumiru; Nastale su promine velike; Hrvatska je u svitu poznata; Hrvatska je moja domovina*.¹⁴² Nakon toga nalazi se *Fotodokumentarij* u kojemu su priložene slike iz autoričina života. Zatim se na kraju knjige nalazi bilješka o autorici i rječnik manje poznatih riječi.

Kroz sjećanje, autorica govori o nekadašnjemu mirnome životu u prirodi, naročito sela Komletinaca, zatim uspoređuje narav i mentalitet ljudi nekada i sada te govori o starim poslovima (*vršidba, žetva, branje suncokreta, pripremanje plīve*¹⁴³, *pudarenje*¹⁴⁴...) bez kojih je slavonski način života bio nezamisliv. Također, spominje i razne oblike druženja (*divani, sijela*¹⁴⁵, *prela*¹⁴⁶). S druge strane, u sedmome ciklusu pjesama *Hrvatska je moja domovina* nalaze se pjesme koje progovaraju o posljedicama Domovinskoga rata.¹⁴⁷

Pjesme Ana Šebalj zapisane su kao pjesme Slavka Jankovića, rimovanim deseteračkim dvostihom.¹⁴⁸ Jezik pjesama odiše starim šokačkim govorom. Pisane su po kompletinački gdje prevladava šokačka ikavica.¹⁴⁹ Jezik sadržava i stare

¹⁴¹ Isto., str. 9–10.

¹⁴² Isto.

¹⁴³ Plīva: košuljica u kojoj raste žito.

¹⁴⁴ Pudariti: vinogradariti, čuvati vinograde.

¹⁴⁵ Sijelo: okupljanje uvečer na selu na kakvome zajedničkome poslu, uz zabavljanje.

¹⁴⁶ Prelo: večernji sastanak na selu radi zajedničkoga predenja ili sličnoga posla.

¹⁴⁷ I. Petričević, n. dj., str. 10–12.

¹⁴⁸ Isto, str. 10.

¹⁴⁹ Isto, str. 151.

lekseme turskoga, mađarskoga i njemačkoga podrijetla (*ambar, avlija*¹⁵⁰, *bećar*¹⁵¹, *divan, kandžija*¹⁵², *prelo, sijelo, opanci*¹⁵³...).¹⁵⁴

5.2.1. Pjesma: *Običaj je bio od starina*

*Običaj je bio od starina,
I to samo u Komletincima.*

*A poznat je bio po starini,
Da su svi išli u bilini.*

*Običaj je bio toga dana,
Da momci idu curama noseć granā.*

*Šta su cure kroz selo nosile
I za kišu boga molile.*

*A cure su išle posve bose,
Samo momci što opanke nose.*

*Idu cure, a idu i momci,
Svaki sebi sikiricu nosi.*

*U selu je i sad pet sokaka,
A u svakom cura i momaka.*

*Pokupe se sva'ko u svom kraju,
Pa otale kreću i pivaju.*

*Vesele se putom i pivaju,
Sa livadskim glasom počimaju.*

*Tu je bilo pisme i veselja,
Sudjeluju grupe cilog sela.*

Izvođen je uoči 1. svibnja,

¹⁵⁰ Dvorište.

¹⁵¹ Momak sklon lagodnome životu, neradnik.

¹⁵² Jahački bič pri vođenju konjske zaprege.

¹⁵³ Kožna obuća koju izrađuje opančar.

¹⁵⁴ I. Petričević, n. dj., str. 11.

Dan prije Filipa i Jakova.

Izvođen je u svako proliće,

A naziv mu je Filipovčice.

Poznato je, kako knjige pišu,

Da su sa njim dozivali kišu.

A kad stignu pod šumu na livadu,

Tu se malo odmore u 'ladu.

Momci su se penjali na drvo

I žurili kući stignit prvo.

Pravili su ljuljačke curama,

Da se mogu ljuljati priko dana.

Igrali se žmire i vijali,

Jedni se od drugi' sakrivali.

Pivali su pisme o proliću,

O ljubavi, prirodi i cviću.

Cili dan je živo i veselo,

Pridveče se vraćaju u selo.

Svaka grupa prema svome kraju,

Sad kroz selo idu i pivaju.

Cilim putem idu i pivaju,

Žene žure na put i gledaju:

“Bile vile, di ste bile,

Mi smo goru olomile.

I vama smo ostavile kletu

Drvo topolovo i još glogovo.

Filipovčice, jakobovčice,

Drvce zeleno, drvce zeleno.

Da nam Bog dade da kiša pade,

*da kiša pade, da trava raste.*¹⁵⁵

Pjesma *Običaj je bio od starina* pripada četvrtome ciklusu autoričnih pjesama pod nazivom *Običaji naši izumiru*. Pjesma progovara o proljetnome običaju slavljenja prirode, filipovčice, koji je ostao sačuvan u Komletincima. Običaj je uvršten u kulturnu nematerijalnu baštinu Republike Hrvatske. Postoji i snimka kompletinačkoga običaja filipovčice na DVD izdanju koju je snimilo kulturno-umjetničko društvo iz Komletinaca koje prema tome običaju nosi ime *Filipovčice*.¹⁵⁶ Običaj se izvodi uoči blagdana svetoga Filipa i Jakoba. Društvo je na temelju sjećanja starijih napravilo rekonstrukciju toga običaja.¹⁵⁷ Marija Čorić, predsjednica KUD-a *Filipovčice* povodom 10. Smotre proljetnih običaja u Komletincima dala je kratku izjavu o kakvome je običaju riječ. Sastali bi se momci i cure koji bi krenuli prema šumi. U šumi bi proveli cijeli dan, a predvečer kada bi se uputili natrag u selo, momci bi nasjekli grabovih grančica koje bi dali djevojkama. Svaka bi djevojka u ruci nosila granu. Vraćajući se, pjevali bi pjesme povezane s prirodom. Na ulazu u selo dočekala bi ih djeca i svi bi zajedno pjevajući išli prema crkvi. Kada bi došli u crkveno dvorište obišli bi crkvu tri puta, a na kraju bi molili *Anđeo Gospodnji*. Kada bi došli kući svaka djevojka bi zataknila za kapiju granu koju je dobila te bi time dala do znanja da je bila u Filipovčicama.¹⁵⁸

¹⁵⁵ A. Šebalj: *Uspomene iz mladosti rane*, Ogranak Matice hrvatske Vinkovci, Vinkovci, 2008., str. 59–60.

¹⁵⁶ Grad Otok: KUD „*Filipovčice*“ Komletinci, <https://www.otok.hr/udruge/kud-filipovcice-komletinci/> (7. 9. 2019.)

¹⁵⁷ S. Pražen, prema M. Čorić: *Filipovčice - proljetni običaj slavljenja prirode*, u: *HRT*, 12. 5. 2015., <https://www.hrt.hr/284080/magazin/filipovcice-proljetni-obicaj-slavljenja-prirode> (7. 9. 2019.)

¹⁵⁸ M. Kokaj prema M. Čorić: 10. Smotra proljetnih običaja u Komletincima, u: *Glas Slavonije*, 7. svibnja 2019., <http://www.glas-slavonije.hr/398372/9/10-Smotra-proljetnih-obicaja-u-Komletincima> (7. 9. 2019.)

6. METODIČKI SUSTAVI U NASTAVI HRVATSKOGA JEZIKA

*U oblikovanju metodičkih sustava očituje se shvaćanje sadržaja nastave, organizacijskih oblika, položaja učenika/učenica i učitelja/učiteljica te postupaka kojima se ostvaruje obrazovni i odgojni ciljevi.*¹⁵⁹ Stoga se nastavni sat hrvatskoga jezika može odraditi pomoću raznih metodičkih sustava:

Jedan od najtradicionalnijih sustava je *dogmatsko-reproduktivni sustav* u kojemu učitelj pomoću metode diktiranja iznosi definicije, pravila, činjenice itd., a učenici ih zapisuju i uče na pamet.¹⁶⁰ U ovome se sustavu primjenjuje deduktivni oblik zaključivanja, zatim katehitički razgovor koji se temelji na kraćim pitanjima i određenim odgovorima.¹⁶¹ Takvom nastavom učenici ne razvijaju vlastiti, kritički stav te ne povezuju gradivo. Učinak nastave mjeri se količinom usvojenih činjenica i informacija.¹⁶² Rezultat koji se dobije na kraju takvim načinom podučavanja je da učenici vrlo brzo zaborave tekst koji su naučili na pamet.

Sustav u kojemu učitelj i dalje ima odlučujuću ulogu u nastavi, a učenici imaju mogućnost da kažu nešto svoje, da dođu do zaključka naziva se *reproduktivno-eksplikativni sustav*. Učitelj je predavač i tumač pojava, a učenici bilježe i zapisuju samo ono što treba. Učenici ne uče sadržaj od riječi do riječi nego ga prepričavaju i tako u jezični iskaz unose *svoje riječi*.¹⁶³ U ovome se sustavu primjenjuje induktivni oblik zaključivanja, zatim heuristički razgovor u kojemu učitelj postavlja pitanja pomoću kojih potiče učenike da dođu do uspješnih odgovora. Primjenjuje se i samostalno izvođenje definicija, pravila i paradigama te tekstovna analiza.¹⁶⁴

U *interpretativno-analitičkome sustavu* učitelj više nije taj koji sve iznosi, nego postaje organizatorom nastavnoga procesa, a učenici sudionici koji izražavaju svoja zapažanja i sudove o djelu. Nastavni se proces realizira kroz dvosmjernu komunikaciju. Temeljni je sadržaj nastavnoga procesa književno djelo, a u prvome je planu nastavnoga rada interpretacija djela. Komunikacija između djela i učenika temelji se na doživljajno-spoznajnome procesu gdje je učenik podignut na razinu

¹⁵⁹ D. Rosandić: *Metodika književnoga odgoja*, Školska knjiga, Zagreb, 2005., str. 203.

¹⁶⁰ S. Težak: *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 1*, Školska knjiga, Zagreb, 1996., str. 115.

¹⁶¹ Isto.

¹⁶² D. Rosandić, n. dj., str. 204.

¹⁶³ Isto.

¹⁶⁴ S. Težak, n. dj., str. 115.

estetskoga subjekta. U ovome se sustavu primjenjuje dijaloška metoda te metoda rada na tekstu. Takvom nastavom učenici razvijaju vlastiti stav i kritičko mišljenje.¹⁶⁵

Problemsko-stvaralački sustav počiva na teoriji problemske nastave. Učenik postaje aktivni sudionik nastavnoga procesa pred kojega se postavlja problem i potiče na samostalno istraživanje. Nastavni se proces ostvaruje kroz nekoliko etapa: *stvaranje problemske situacije, definiranje problema i metode, samostalan rad učenika, analiza i korekcija rezultata, zadavanje novih zadataka*.¹⁶⁶ Može se izvoditi pojedinačno, u parovima i u skupinama. Najviše do izražaja dolazi učenikov kritički stav.¹⁶⁷ Takvom nastavom gubi se dimenzija nastavnika koji je predavač te on postaje koordinator nastavnoga procesa.

Metodički sustav koji se temelji na povezivanju nastavnih sadržaja naziva se *korelacijsko-integracijski sustav*. Ostvaruje se na međupodručnoj razini (npr. jezik-književnost) i na međupredmetnoj razini (među predmetima). Riječ je o sustavu koji sjedinjuje, povezuje i usklađuje programske sadržaje.¹⁶⁸

Nastavni proces koji kombinira različite nastavne oblike, različite nastavne situacije te različita nastavna sredstva ostvaruje se kroz *komunikacijski sustav*. U takvome sustavu osnova je teorija komunikacije te je nastavni sat zamišljen kao lanac komunikacijskih sustava.¹⁶⁹ Za razliku od ostalih sustava koji imaju već unaprijed zadanu strukturu, komunikacijski sustav nema zadanu.

U hrvatskome jeziku postoji sustav koji u osnovi ima cijeli niz ponuda, a naziva se *otvoreni sustav*. U didaktičko-metodičkoj ponudi predlaže se: sadržaj, različite metode, oblici, izvori, sredstva i pomagala. Učenici sami odabiru na koji će način odraditi nastavni sadržaj. Tijekom samostalnoga rada učitelj prati učenike i upućuje ih.¹⁷⁰ U otvorenome sustavu do izražaja dolaze i oni učenici kod kojih su razvijene predrasude i stereotipi.

¹⁶⁵ D. Rosandić, n. dj., str. 204–205.

¹⁶⁶ Isto, str. 205.

¹⁶⁷ Isto, str. 206.

¹⁶⁸ S. Težak, n. dj., str. 112.

¹⁶⁹ D. Rosandić, n. dj., str. 206.

¹⁷⁰ Isto, str. 207–209.

Multimedijski sustav zasnovan je na neophodnoj primjeni multimedija. Nastavni proces ostvaruje se kroz vizualne (knjiga, čitanka, udžbenik), auditivne (kasete i dr.) i elektroničke medije (filmovi, TV, CD-ROM, računalo, internet).¹⁷¹

Sustav koji pretpostavlja uključivanje izvannastavnoga subjekta naziva se *timski sustav*. Ostvaruje se kroz dvojni sustav, dvočlanu i višečlanu korelaciju. Dvojni sustav uključuje dvoje učitelja koji predaju isti nastavni predmet. Takav se nastavni sat ostvaruje kroz dijalog dvoje učitelja, zatim kroz mogućnost izmjenjivanja odgovora na učenikova pitanja te kroz podjelu uloga u ostvarivanju pojedinih etapa nastavnoga sata. Dvočlana korelacija uključuje dvoje učitelja koji predaju različiti nastavni predmet, npr. učitelj književnosti i učitelj povijesti. Tada svaki učitelj predaje sadržaj svoga predmeta. Višečlana korelacija uključuje što više učitelja različitih nastavnih predmeta, ali time nastava postaje složenija. Osim učitelja, u timski se sustav mogu uključiti i drugi stručnjaci: književnici, filmski redatelji, glumci, književni kritičari itd.¹⁷²

6.1. Projektni sustav

Nastava hrvatskoga jezika uz prethodno navedenih devet metodičkih sustava uključuje i projektni sustav. To je složeni sustav s jasno postavljenim ciljem koji podrazumijeva istraživanje. Pripada suvremenoj nastavi, a od učenika za razliku od tradicionalne nastave zahtijeva da budu aktivni sudionici koji samostalno istražuju, otkrivaju i prikupljaju građu te ju na kraju raspoređuju i sistematiziraju. Ostvaruje se kroz točno određeni vremenski period u kojemu je poželjno da bude što više sudionika.¹⁷³ Vremenski period istraživanja može se provoditi na dnevnoj, tjednoj ili mjesečnoj bazi te tijekom polugodišta ili cijele školske godine. Sudionici istraživanje mogu provoditi individualno, u paru, u grupi, a osim toga istraživanje može biti i razredno i školsko.¹⁷⁴ Projektni sustav zahtijeva međusobnu suradnju između sudionika i u svakome trenutku svi trebaju znati koja im je uloga u projektu. Učenici su ti koji *daju inicijativu za rad sukladno njihovome interesu i sposobnostima*, zatim

¹⁷¹ Isto, str. 209.

¹⁷² Isto.

¹⁷³ V. Crnković-Nosić: Projekt u nastavi hrvatskoga jezika, u: *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, Gimnazija „Matija Mesić“ Slavonski Brod, Vol. LIII, No. 18, 2007., str. 57–58., <https://hrcak.srce.hr/20972> (18. 9. 2019.)

¹⁷⁴ V. Fabijanić: Projektna nastava: primjena u izradi istraživačkih radova učenika, u: *Educatio biologiae: časopis edukacije biologije*, Srednja škola „Bartul Kašić“, Pag, br. 1, 2014., str. 90., <https://hrcak.srce.hr/148928> (18. 9. 2019.)

aktivno planiraju sve etape i tijekom rada te traže rješenja problema i sudjeluju u samoocjenjivanju i vrednovanju rezultata rada, a nastavnici postavljaju ciljeve i zadatke odabrane teme, potiču učenike na stvaralačko istraživanje, pomažu učenicima u izradi projekta, vode proces planiranja i potiču socijalizaciju učenika i zajedno s njima kritički vrednuju rezultate.¹⁷⁵ Konstrukcija projekta radi se unaprijed barem godinu dana, financijski je zahtjevan te se utvrđuje na početku nastavne godine i uvodi u školski kurikulum. U projektni sustav mogu se uključiti i izvanškolske djelatnosti: muzej, knjižnica, fakultet itd. Za takvu nastavu koriste se različiti nazivi: *rad na projektima, projektna nastava, istraživački usmjerena nastava, stvaralačka nastava i sl.*¹⁷⁶

Ideja projektne nastave niknula je kada je američki pedagog John Dewey početkom dvadesetoga stoljeća upozoravao na četiri osnovna prirodna interesa kod djece koji bi se trebali ostvariti i u školi. Ti interesi uključuju: *interes za razgovor i kontakt s ljudima, interes za istraživanje, interes za stvaranje i građenje te interes za umjetničko izražavanje.* Budući da tradicionalna nastava ne zadovoljava te interese stvoren je projektni sustav u nastavi koji uključuje istraživanje.¹⁷⁷

Za izvođenje projekta u nastavi hrvatskoga jezika postoje točno određeni koraci koji se trebaju slijediti:

1. *Izbor teme za projekt. Tema treba biti zanimljiva, neistražena (ili nedovoljno istražena), pomno odabrana da bi učenici bili dovoljno zainteresirani i da bi pokazali originalnost u njenoj obradbi.*
2. *Priprema učenika za odabranu temu*
3. *Izrada plana istraživanja Plan istraživanja obuhvaća:*
 - a. *utvrđivanje vremenskoga roka za izradu cjelokupnoga projekta, kao i pojedinih etapa projekta*
 - b. *određivanje prostornoga okvira*
 - c. *definiranje zadataka*
 - d. *određivanje odgovarajućih postupaka (metoda, tehnika) rada*
 - e. *podjelu učenika u skupine*
 - f. *podjelu zadataka svakoj skupini učenika*

¹⁷⁵ Isto, str. 91.

¹⁷⁶ V. Crnković-Nosić, n. dj., str. 57.

¹⁷⁷ Isto, str. 58.

4. Izvođenje istraživanja (ostvarivanje preuzetih zadataka):
 - a. prikupljanje građe (radnoga materijala, informacija i sl.)
 - b. uspoređivanje prikupljene građe
 - c. izvještavanje o rezultatima prikupljene građe
5. Objedinjavanje, odabir i usustavljivanje sakupljene građe
6. Izrada završnoga dijela projekta, tzv. rezultat istraživanja: panoi, plakati, izložbe, web stranice, filmovi, predavanja, knjige, periodične publikacije i sl.
7. Kritička analiza cjelokupnoga rada na projektu
8. Prezentacija cjelovitoga projekta u učionici, u školi i(li) u javnosti
9. Vrjednovanje projekta.¹⁷⁸

6.1.1. Projekt monografije Josipa Lovrećića

Projektna nastava održala bi se u osnovnoj školi „Josip Lovrećić“ u Otoku, u 6. a i 6. b razredu.

1. Izbor teme za projekt:

Učiteljica bi učenicima šestih razreda za domaću zadaću zadala da istraže koji su njihovi zavičajni autori te da o svakome autoru zapišu nekoliko rečenica po čemu je značajan. Sljedeći sat učenici bi pročitali imena svojih zavičajnih autora te što su zapisali o njima. Zaključili bi da su gotovo svi za zavičajne autore imenovali Josipa i Ivana Kozarca, Jozu Ivakića te Josipa Lovrećića. Zatim bi učiteljica upitala učenike koji im je zavičajni autor najzanimljiviji te o kojemu bi autoru željeli istraživati. Učenici bi pokazali zainteresiranost za daljnje proučavanje o Josipu Lovrećiću. Razlog tomu je što je Josip Lovrećić iz istoga mjesta kao i učenici, iz Otoka te zato što škola koju pohađaju nosi ime po njemu. Na taj način učenici bi odabrali temu projektne nastave: *Josip Lovrećić, monografija „Otok: narodni život i običaji“*.

2. Priprema učenika za odabranu temu:

Nakon odabrane teme za projektnu nastavu učitelji hrvatskoga jezika, likovne kulture, povijesti i informatike učenike bi upoznali s projektnom nastavom. Učiteljica hrvatskoga jezika objasnila bi kako je projektna nastava povezana s nastavom hrvatskoga jezika na međupodručnoj razini te da obuhvaća sva četiri nastavna

¹⁷⁸ Isto, str. 58–59.

područja: književnost, jezik, jezično izražavanje i medijsku kulturu. Učitelji ostalih nastavnih predmeta, svaki za svoj predmet, učenicima bi objasnili koje će se nastavne jedinice uključiti u korelacijsko-integracijski pristup tijekom projektne nastave te na koji će ih način usmjeravati prilikom provedbe pojedinih etapa.

U šestome razredu iz hrvatskoga jezika za provedbu projektne nastave mogu se uključiti nastavne jedinice iz izbornoga sadržaja: *Izražajno čitanje dijalektnih tekstova (zavičajni idiom)* i *Zavičajne narodne poslovice i poruke u njima*.¹⁷⁹

Iz nastave likovne kulture u šestome razredu za projekt može se uključiti nastavna jedinica *Ploha – Rekompozicija oblika, boja i crta* koja obuhvaća pojmove modni dizajn, tekstilni dizajn, kostimografiju i scenografiju.¹⁸⁰

Iz nastave povijesti može se uključiti nastavna jedinica *Osmansko Carstvo prema Hrvatskoj i Europi* pomoću koje učenici usvajaju znanje o prodoru Osmanlija u Europu i turskim osvajanjima, zatim o razlozima stvaranja Vojne granice prema Osmanskome carstvu te o posljedicama koje su prouzrokovali turski ratovi itd.¹⁸¹

Iz nastavnoga predmeta informatike u šestome razredu za projektnu nastavu mogu se uključiti ove nastavne jedinice: *Snimanje audiozapisa, Oblikovanje audiozapisa, Montaža videozapisa, Obrada videozapisa u vremenu, Umetanje datoteka u videozapis, Završna obrada i pohrana videouradka* iz kojih učenici usvajaju kako oblikovati i izraditi videouradak.¹⁸²

¹⁷⁹ *Nastavni plan i program za osnovnu školu, Hrvatski jezik*, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Zagreb, kolovoz 2006., str. 42., https://www.azoo.hr/images/AZOO/Ravnatelj/RM/Nastavni_plan_i_program_za_osnovnu_skolu_-_MZOS_2006_.pdf (3. 10. 2019.)

¹⁸⁰ *Nastavni plan i program za osnovnu školu, Likovna kultura*, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Zagreb, kolovoz 2006., str. 61., https://www.azoo.hr/images/AZOO/Ravnatelj/RM/Nastavni_plan_i_program_za_osnovnu_skolu_-_MZOS_2006_.pdf (3. 10. 2019.)

¹⁸¹ *Nastavni plan i program za osnovnu školu, Povijest*, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Zagreb, kolovoz 2006., str. 287., https://www.azoo.hr/images/AZOO/Ravnatelj/RM/Nastavni_plan_i_program_za_osnovnu_skolu_-_MZOS_2006_.pdf (3. 10. 2019.)

¹⁸² *Nastavni plan i program za osnovnu školu, Informatika*, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Zagreb, kolovoz 2006., str. 313–314., https://www.azoo.hr/images/AZOO/Ravnatelj/RM/Nastavni_plan_i_program_za_osnovnu_skolu_-_MZOS_2006_.pdf (3. 10. 2019.)

3. Plan istraživanja:

a) Vremenski rok za izradu cjelokupnoga projekta obuhvaćao bi razdoblje drugoga polugodišta u školskoj godini 2019./2020. U siječnju učenici bi jednom tjedno prikupljali podatke i istraživali o Josipu Lovreću i njegovoj monografiji. U veljači održavale bi se radionice na kojima bi učenici s učiteljicom likovne kulture prikupljali materijale i izrađivali kostime za pokladnu zabavu, a s učiteljicom hrvatskoga jezika uvježbavali bi govor za predstavljanje kostima. Slušali bi i o običaju pokladnoga *jašenja* – nekada i sada, a zatim bi otišli pogledati taj običaj na postajama gdje se bude održavao. U ožujku otišli bi vidjeti spomen-ploču i poprsje Josipa Lovreća u Otoku te bi pogledali dokumentarni film o zavičajnome autoru. Tijekom travnja učenici bi proučavali o narodnim poslovicama. U svibnju bavili bi se tradicionalnim dječjim igrama i s učiteljem informatike izrađivali bi videozapis o projektu. U lipnju učenici bi na školskoj priredbi predstavili cjelokupan projekt.

b) Projektna nastava provodila bi se u školi, u obiteljima učenika i na terenu, u mjestu Otoku.

c) Učenici bi svaki mjesec trebali istraživati, prikupljati podatke, provoditi i na kraju vrednovati projektnu nastavu.

d) Nastavne metode koje bi se uključile tijekom projektne nastave su: metoda istraživanja, metoda čitanja, metoda pisanja, metoda razgovora, metoda objašnjavanja, metoda slušanja, metoda pokazivanja, metoda crtanja, metoda maštanja, metoda razmišljanja, metoda zaključivanja, metoda uspoređivanja, metoda usmenoga izlaganja.

e) Ovisno o pojedinoj etapi projekta učenici bi istraživanje provodili individualno i u skupinama. U siječnju učenici bi bili podijeljeni u dvije skupine. Prvu skupinu činili bi učenici 6. a razreda, a drugu skupinu učenici 6. b razreda. U svibnju bi bili podijeljeni u nekoliko skupina. Ostale mjesece projektnoj nastavi pristupali bi individualno.

f) U siječnju učenici 6. a razreda istraživali bi o biografiji Josipa Lovreća i o njegovome književnome i znanstveno-etnografskome radu, dok bi učenici 6. b razreda istraživali i prikupljali podatke o monografiji *Otok* te pronalazili kritički osvrt na Lovrećev rad. U svibnju bi svaka skupina odabrala igre iz monografije koje bi igrali.

4. i 5. Izvođenje istraživanja, objedinjavanje, odabir i usustavljivanje sakupljene građe:

U siječnju učenici bi zajedno s učiteljicom hrvatskoga jezika posjetili gradsku knjižnicu u kojoj bi istraživali i prikupljali razne knjige, kritike, članke, zbornike o Josipu Lovreću i njegovoj monografiji. Nakon povratka u školu učenici bi otišli i do školske knjižnice u kojoj bi provjerili postoje li još kakvi zanimljivi sadržaji o Josipu Lovreću koje nisu pronašli u gradskoj knjižnici. Kada bi završili s prikupljanjem literature učiteljica bi učenike podijelila u dvije glavne skupine. Prvu skupinu činili bi učenici 6. a razreda dok bi drugu skupinu činili učenici 6. b razreda. Unutar svake skupine učenici bi se samostalno podijelili u dvije manje skupine da bi svaka skupina iz prikupljene literature istraživala o određenome dijelu. U 6. a razredu jedna skupina istraživala bi o biografiji Josipa Lovreća, a druga skupina istraživala bi o njegovome književnome i znanstveno-etnografskome radu. Dok bi u 6. b razredu učenici prve skupine istraživali o monografiji *Otok*, učenici druge skupine istraživali bi o kritičkim osvrtima na Lovrećev rad. Zatim bi svaka skupina izložila podatke koje su zapisali, a učiteljica bi upitala učenike da iznesu svoje mišljenje oko izlaganja za svaku skupinu. Nakon toga učenici bi odabrali dijelove iz monografije *Otok* koje će proučavati u nadolazećim mjesecima. Odlučili bi se za temu *Pokladni običaji* zato što je nadolazeći mjesec veljača, a u veljači se obilježavaju poklade. Sljedeću temu predložila bi učiteljica, temu *Poslovice i druge u običaj uzete riječi* zato što se pod izbornim sadržajem iz hrvatskoga jezika u šestome razredu navodi nastavna jedinica *Zavičajne narodne poslovice i poruke u njima*. Treću temu odabrali bi učenici, *Tradicionalne dječje igre*. Zatim bi učiteljica zadala zadatak da svaka skupina napravi plakat na temu svoga izlaganja. Učenici bi plakate izvjesili u hodniku škole.

U veljači učenici bi s učiteljicom razgovarali o pokladnim običajima u današnje vrijeme. Pomoću interneta istražili bi o pokladnim običajima u Hrvatskoj te bi na plakatu nacrtali kartu Republike Hrvatske na kojoj bi uz pomoć crteža i teksta zabilježili karakteristične pokladne običaje za svaki kraj Hrvatske. Nakon toga učiteljica bi iz monografije podijelila ulomak *Pokladni običaji* iz kojega bi učenici saznali o davnim običajima za vrijeme poklada. Isto tako, saznali bi i u što su se sve ljudi prije prerašavali. Svaki učenik za sebe iz ulomka odabrao bi lika u kojega će se prerusiti na pokladnoj zabavi. Na glas bi pročitali likove za koje su se odlučili i opise koji stoje uz njih. Raspravljali bi o značenju pojedinih riječi, a za one riječi koje su

većini nepoznate potražili bi značenje u rječniku. Sljedeći sat učiteljica likovne kulture održala bi predavanje u kojemu bi učenicima objasnila povezanost između kostimografije, scenografije, modnoga i tekstilnoga dizajna. Učenici bi usvojili važne činjenice za kreiranje kostima za pokladnu zabavu. Izradili bi skice kostima, a učiteljica bi ih pogledala i svakoga učenika pohvalila za njegov rad. Nakon toga učenici bi izrađivali kostime, a odjeću za kostime pronalazili bi kod kuće uz pomoć roditelja, baka, djedova, susjeda. Oni dijelovi koji bi im nedostajali za potpuni izgled kostima izrađivali bi u školi uz pomoć učiteljice likovne kulture. S učiteljicom hrvatskoga jezika uvježbavali bi govor za predstavljanje kostima. Na pokladnoj zabavi u školi, učenici bi predstavili svoje kostime ostalim učenicima, učiteljima i roditeljima. Predstavili bi se imenom lika u kojega su se prerusili, a zatim bi na zavičajnome govoru imenovali sve dijelove kostima koje nose na sebi. Dana 25. veljače 2020. učiteljica bi upitala učenike koji se to još tradicionalni običaj održava u Slavoniji za vrijeme poklada, a da o njemu nisu pročitali u Lovretićevoj monografiji, a ujedno se na taj dan u Otoku i održava taj običaj. Učenici bi rekli da je to običaj pokladnoga jahanja. Učiteljica bi im pojasnila da se prema tradiciji kaže pokladno *jašenje* zato što je jedno od obilježja govora slavonskoga dijalekta nepostojanje glasa h. Također bi im napomenula da se zadnji dan pokladnoga *jašenja* svake godine održava u Otoku, na pokladni utorak, dan prije Čiste srijede. Nakon toga učenici bi s učiteljicom izašli na ulice i pogledali jahače kako *jašu* kroz mjesto. Otišli bi u dvorište u kojemu bi jahači bili dočekani. Tamo bi učenici slušali pjesme koje jahači pjevaju, zatim bi razgovarali s jahačima o narodnome odijelu u koje su odjeveni, vidjeli bi tradicionalna jela koja su se pripremila te bi to sve zabilježili fotografijama. Kada bi se vratili u školu s učiteljicom bi razmijenili dojmove. Nakon toga učiteljica bi im rekla da je to običaj koji potječe još od vremena Vojne granice, da je o pokladnome *jašenju* rijetko tko pisao, da će pronaći vrlo mali broj zapisa o tome. Jedini tko je napisao nešto više o povijesti pokladnoga *jašenja* je pisac Ivan Ćosić Bukvin koji dolazi iz mjesta Vrbanje, nedaleko od Otoka (Vinkovaca). On je i pučki kroničar i jedan od najplodnijih istraživača prošlosti Cvelferije.

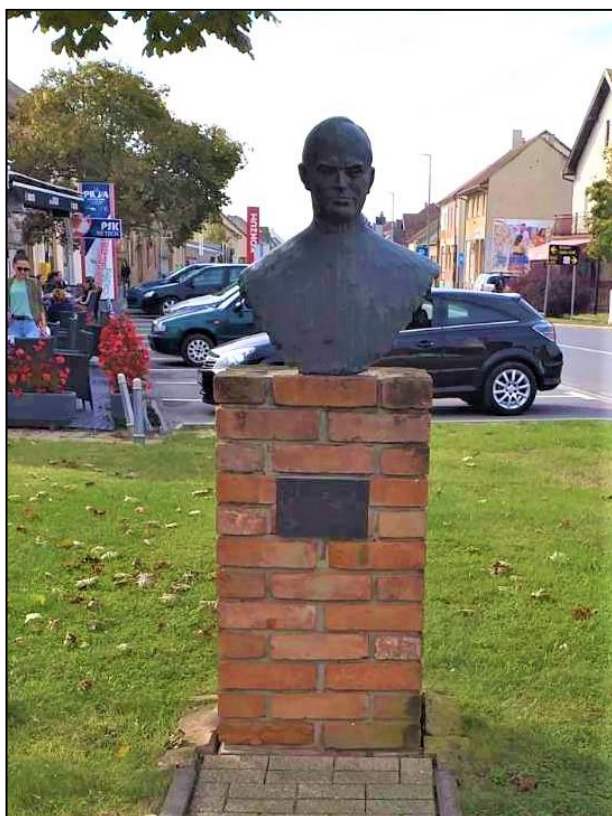

Slika 1. Pokladno *jašenje* u Komletincima, 27. veljače 2019.

Izvor: fotografija iz vlastite galerije

Na satu bi im se pridružio pisac Ivan Ćosić Bukvin koji bi im predstavio svoju knjigu *Konj i njegov gospodar (husari, konjogojci, baštinici)* u kojoj je pisao o pokladnome *jašenju*. Govorio bi o Vojnoj granici, Cvelferiji, pukovniji, Graničarima, Husarima itd. Učenicima bi pokazao i fotografije iz prošlosti na kojima se nalaze jahači za vrijeme pokladnoga *jašenja*. Učenici bi postavljali razna pitanja, ispričali bi o pokladnome *jašenju* koje su vidjeli u svome mjestu, pokazali bi svoje fotografije s kojima su to sve zabilježili te bi s piscem raspravljali do kojih je promjena došlo tijekom vremena u pokladnome *jašenju*.

U ožujku učenici bi otišli do centra Otoka vidjeti poprsje Josipa Lovrečića koje su postavili mještani Otoka 1967. godine kao znak zahvale na Lovrečićev književni i znanstveno-etnografski rad. Vidjeli bi i spomen-ploču koja je otkrivena 2015. godine povodom 150. obljetnice rođenja Josipa Lovrečića. Zatim bi otišli u Dom kulture pogledati dokumentarni film o Josipu Lovrečiću koji je snimila Hrvatska radiotelevizija 2017. godine u režiji Ljiljane Mandić. Nakon filma prisjetili bi se osnovnih obilježja dokumentarnoga filma, izdvojili bi koje su to nove informacije saznali o Josipu Lovrečiću.

Slika 2. Poprsje i spomen-ploča Josipa Lovretića

Izvor: fotografije iz vlastite galerije

U travnju učiteljica bi učenicima zadala zadatak da svatko za sebe napiše jednu poslovicu koju će izmisliti. U pisanju poslovica imali bi potpunu slobodu izražavanja, upotrebljavali bi riječi iz standardnoga jezika i svoga zavičajnoga govora. Kada bi završili s pisanjem pročitali bi poslovice koje su napisali i objasnili njihovo značenje. Zatim bi svaki učenik za sebe odabrao jednu poslovicu iz Lovretićeve monografije. Poslovice bi iščitavali na glas, objašnjavali bi njihovo značenje te ih prevodili na standardni jezik. Nakon toga raspravljali bi što su to poslovice, kako se stvaraju te koja je njihova uloga. Iz Lovretićeve monografije odabrali bi deset poslovica koje su im najbolje, najsmješnije te ih prepisali na papir i zalijepili po učionici hrvatskoga jezika.

U svibnju učenici bi se prisjetili svojih dječjih igara. Razgovarali bi o dječjim igrama koje su igrali i koje igraju na rođendanima i kod kuće s prijateljima. Nakon toga otišli bi na školsko igralište gdje bi im se pridružili bake i djedovi koji bi im ispričali o svojim dječjim igrama. Potom bi pogledali koje je to tradicionalne dječje

igre zabilježio Josip Lovrečić. Učenici bi ispitivali bake i djedove poznaju li te tradicionalne dječje igre i jesu li igrali te igre u svome djetinjstvu. Podijelili bi se u nekoliko skupina, a svaka skupina odlučila bi se za nekoliko dječjih igara iz monografije koje će igrati do kraja sata. Za sljedeći sat učenici bi trebali napisati pjesmu na temu *Dječje igre*. Pjesma bi trebala govoriti o prošlim i sadašnjim dječjim igrama i trebala bi obuhvaćati riječi iz zavičajnoga govora. Učenici bi svoje pjesme pročitali te bi zajedno s učiteljicom hrvatskoga jezika odabrali pet najljepših pjesama koje bi bile objavljene u *Otočkome listu*.

6. Izrada završnoga dijela projekta:

Oni učenici koji su za izborni predmet odabrali informatiku zajedno bi s učiteljem informatike izradili videozapis o projektu. U svibnju bi snimili audiozapis u kojemu bi nekoliko učenika iz šestoga razreda govorilo o projektu. Govor bi obuhvaćao cijeli tijek projekta, od pripreme do završnoga dijela. Uz audiozapis učenici bi u videozapis umetnuli i fotografije koje su snimili tijekom projektne nastave.

7. Kritička analiza cjelokupnoga rada na projektu:

Učenici bi iznijeli veći broj pozitivnih kritika. Razlog tomu je što projektna nastava pripada modernijemu obliku podučavanja za razliku od tradicionalne nastave. Učenik je taj koji samostalno istražuje, u istraživanju se može služiti različitim sredstvima, pomagalicama i metodama rada. Svidjelo bi im se što su u projektnu nastavu uključeni i učitelji iz drugih nastavnih predmeta, osobe izvan škole i različite institucije te zato što se gradivo može povezati s gradivom iz ostalih predmeta. Negativna kritika bila bi što je projektna nastava obuhvaćala samo pojedine dijelove iz monografije.

8. Prezentacija cjelovitoga projekta:

Na kraju školske godine, u lipnju, učenici bi na školskoj priredbi predstavili cjeloviti projekt. Ostalim učenicima, učiteljima, roditeljima, prijateljima pustili bi videozapis o projektu. Nakon završetka videa nekoliko učenika iznijelo bi svoje mišljenje o cjelovitoj projektnoj nastavi.

9. Vrednovanje projekta:

Učiteljica bi učenicima podijelila anketni upitnik prema kojemu bi vrednovali uspješnost projekta. Projekt bi bio ocijenjen pozitivno, a učenici bi pokazali veliku

zainteresiranost i motiviranost za takav oblik nastave zato što im dopušta da sudjeluju u timskome radu te zato što im je na taj način zanimljivije učiti.

Anketni upitnik o projektnoj nastavi

Josip Lovreć, monografija „Otok: narodni život i običaji“

1. Tema projektne nastave bila mi je zanimljiva? DA NE
2. Kojom biste ocjenom ocijenili projektnu nastavu, od 1 do 5? 1 2 3 4 5
3. Koja vam je etapa projektne nastave bila najzanimljivija, a koja najmanje?

4. Koje su vaše kritike (pozitivne/negativne) na projektnu nastavu?

5. Koji su vaši prijedlozi za poboljšanje projektne nastave?

6. Tema projektne nastave *Josip Lovreć, „Otok: narodni život i običaji“* trebala bi se svake godine provoditi među učenicima šestoga razreda? DA NE
7. Projektna nastava trebala bi se češće provoditi iz hrvatskoga jezika, a i iz ostalih nastavnih predmeta? DA NE

Anketni upitnik 1. Projektna nastava *Josip Lovreć „Otok: narodni život i običaji“*

Izvor: samostalno osmišljeno

6.1.2. Projekt zbirke pjesmica Slavka Jankovića

Projektna nastava održala bi se u gimnaziji Matije Antuna Reljkovića u Vinkovcima, u 1. a razredu.

1. Izbor teme za projekt:

Tijekom obrade nastavne jedinice *Vrste književnosti* učenici bi pokazali zainteresiranost za usmenu književnost. Istraživali bi o narodnim pjesmama, odnosno o vrsti napjeva koji je karakterističan za Slavoniju – *bećarac*. Na taj bi način saznali za Slavka Jankovića koji se bavio sakupljanjem lirskih pjesama na području Slavonije i Srijema te je poznat po tome što je uglazbio slavonski bećarac. Učenici bi htjeli više saznati o Slavku Jankoviću pa bi dali prijedlog da se provede projektna nastava na temu: *Slavko Janković: „Šokačke pismice“*.

2. Priprema učenika za odabranu temu:

Tema projektne nastave iz hrvatskoga jezika, u prvome razredu srednje škole, obuhvaćala bi nastavnu jedinicu iz književnosti *Usmena i pisana književnost* te nastavnu jedinicu iz izbornoga sadržaja *Proučavanje zavičajnoga (mjesnoga) govora*.¹⁸³ Osim toga, nastava hrvatskoga jezika tijekom provedbe projektne nastave bila bi povezana na međupodručnoj razini i obuhvaćala bi sva četiri nastavna područja: književnost, jezik, jezično izražavanje i medijsku kulturu.

Tema projektne nastave na međupredmetnoj razini bila bi povezana s glazbenom kulturom. Uključila bi se nastavna jedinica *Razgovor o umjetnosti i glazbi* prema kojoj učenici uče o glazbenome životu u Hrvatskoj (u pojedinome gradu, županiji) te o odnosu pojedinca prema glazbi i prema slušanju. Zatim nastavna jedinica *Glazbeno djelo i njegove sastavnice* koja naglašava kako treba slušati glazbeno djelo, koje su sastavnice glazbenoga djela te koje su mogućnosti pristupa glazbenome stvaralaštvu.¹⁸⁴

¹⁸³ *Nastavni planovi i programi za gimnazije i strukovne škole, Hrvatski jezik*, Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja, Zagreb, 24. srpnja 2015., str. 152–159., http://dokumenti.ncvvo.hr/Nastavni_plan/gimnazije/obvezni/hrvatski.pdf (10. 11. 2019.)

¹⁸⁴ *Nastavni planovi i programi za gimnazije i strukovne škole, Glazbena umjetnost*, Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja, Zagreb, 24. srpnja 2015., str. 77–78., http://dokumenti.ncvvo.hr/Nastavni_plan/gimnazije/obvezni/glazbeni.pdf (10. 11. 2019.)

3. Plan istraživanja:

a) Vremenski rok za izradu cjelokupnoga projekta obuhvaćao bi razdoblje kroz tri mjeseca, od listopada do prosinca u školskoj godini 2020./2021. Projektna nastava provodila bi se jednom tjedno. U listopadu učenici bi se bavili proučavanjem *Šokačkih pismica*, istraživali bi o najkraćemu obliku poezije haiku te bi pronalazili sličnosti između haiku i Šokačkih pismica. Nakon toga s profesoricom glazbene kulture proučavali bi o glazbenim sastavnicama Šokačkih pismica, prikupljali bi *bećarce* u svome mjestu i otpjevali bi nekoliko pjesmica iz Jankovićeve zbirke *Šokačkih pismica*. U studenome bi posjetili Gradsku knjižnicu i čitaonicu Vinkovci u kojoj bi istraživali o životu Slavka Jankovića i njegove radu, a o *Šokačkim pismica* nešto više rekao bi im Tihomir Marojević. Nakon toga bavili bi se proučavanjem svoga zavičajnoga (mjesnoga) govora. U prosincu učenici bi predstavili svoje istraživanje o zavičajnome govoru, zatim bi izrađivali zavičajni rječnik i plakate o cjelovitome projektu, a za kraj rad na projektu predstavili bi ostalim učenicima prvoga razreda gimnazije.

b) Prostor na kojima bi se provodila projektna nastava su: škola, Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci, domovi učenika te mjesta u kojima učenici stanuju.

c) Kroz sva tri mjeseca učenici bi imali zadatak da istražuju, prikupljaju podatke, provode i na kraju vrednuju projektne nastave.

d) Nastavne metode koje bi se uključile tijekom projektne nastave su: metoda istraživanja, metoda čitanja, metoda pisanja, metoda razgovora, metoda objašnjavanja, metoda slušanja, metoda pokazivanja, metoda razmišljanja, metoda zaključivanja, metoda uspoređivanja, metoda usmenoga izlaganja.

e) Učenici bi u listopadu projektne nastave pristupali individualno. U studenome bi isto pristupali individualno, ali oni učenici koji bi bili iz istoga mjesta istraživanje o zavičajnome (mjesnome) govoru provodili bi u skupinama. U prosincu projektne nastave pristupali bi individualno i u skupinama.

f) U prosincu učenici bi izrađivali završni dio projekta. Međusobno bi se podijelili u skupine, neki bi izrađivali plakate o projektne nastave, a neki zavičajni rječnik.

4. i 5. Izvođenje istraživanja, objedinjavanje, odabir i usustavljivanje sakupljene građe:

U listopadu učenici bi iz knjižnice posudili sve tri knjige Šokačkih pismica. Na prvome bi satu čitali pjesmice, razgovarali o njihovoj razdiobi koja bi uključivala vrstu pjesmica, vrstu stihova, nazive pjesmica narodnih pjesama i jezik pjesmica. Za sljedeći sat profesorica bi učenicima zadala zadatak da istraže o haiku pjesmicama. Učenici bi pročitali svoje bilješke koje su donijeli, a zatim bi se iskušali u pisanju haiku pjesmica. Nakon toga profesorica bi rekla da se *Šokačke pismice* mogu shvatiti kao *šokački haiku*. Na temelju Šokačkih pismica koje su čitali i razgovarali o njihovim obilježjima prošli sat i na temelju bilježaka o haiku učenici bi trebali iznijeti zajednička obilježja i potkrijepiti profesoričinu tvrdnju. Zatim bi trebali napisati *šokački haiku* u kojemu bi svaki učenik trebao upotrijebiti svoj zavičajni govor. Pred kraj sata svaki učenik pročitao bi oba dva haiku koja je napisao. Na sljedećemu satu projektne nastave profesorica glazbene kulture s učenicima bi razgovarala o načinu pjevanja, stanci, napjevima i melodijama *Šokačkih pismica*. Zatim bi učenicima zadala da kod kuće ili u svome mjestu upitaju nekoliko osoba da im kažu *bećarac* koji poznaju. Učenici bi na sat donijeli *bećarce* koje su zapisali, a s profesoricom glazbene kulture otpjevali bi nekoliko pjesmica koje su donijeli, a nekoliko iz Jankovićeve zbirke *Šokačkih pismica*.

U studenome učenici bi otišli posjetiti Gradsku knjižnicu i čitaonicu Vinkovci u kojoj bi prikupljali razne knjige o Slavku Jankoviću. Iz knjiga bi iščitavali i bilježili podatke o njegovome životu i kulturno-umjetničkomu radu. Viši knjižničar Tihomir Marojević održao bi učenicima predavanje o Jankovićevim Šokačkim pismicama, o kojima je pisao 2015. godine pod nazivom *Strojopis Šokačkih pismica Slavka Jankovića u Memorijalnoj knjižnici Ivana Vanje Radauša*. Učenici bi tijekom predavanja trebali voditi bilješke, a imali bi mogućnost i postavljati brojna pitanja. Nakon posjeta knjižnice učenici bi izložili što su zapisali i zapamtili o Slavku Jankoviću i njegovim pjesmicama. Zatim bi profesorica učenicima podijelila nastavne listiće pod nazivom *Moj zavičajni (mjesni govor)*. Učenici bi trebali porazgovarati s dvjema starijima osobama iz svoga sela na zavičajnome govoru. Razgovor bi snimali, a nakon razgovora zabilježili bi značajke svoga mjesnoga govora i ispunili nastavni listić. Za proučavanje svoga mjesnoga govora imali bi dva tjedna. Oni učenici koji bi bili iz istoga mjesta istraživanje bi provodili zajedno.

Moj zavičajni (mjesni) govor

1. Zavičajni govor je _____
2. Mjesni govor je _____
3. Moj zavičajni govor pripada _____ narječju i _____ dijalektu.

Mjesni govor _____ (ime mjesta)

1. Osobe koje su sudjelovale u razgovoru su: _____, _____ (godina rođenja) i _____, _____ (godina rođenja).
2. U mome mjesnome govoru zastupljen je:
 - a) (i)jekavski,
 - b) ekavski,
 - c) ikavski refleks jata.
3. Iz razgovora izdvojite rečenice koje sadržavaju navedena obilježja:
 - a) oblici upitno-odnose zamjenice *što/šta*: _____
 - b) refleks jata: _____
 - c) glas *h* se gubi (pr. *hladi – ladi*) ili zamjenjuje s *v* (pr. *kuhati – kuvati*):

 - d) glasovni skup *čr-* prelazi u *cr-* (pr. *crn*): _____
 - e) infinitiv s okrnjenim dočetkom (*-t/-ć*), (pr. *peći – peć*): _____
 - f) dočetno slogovno *l* u pridjeva i imenica (pr. *veseo – vesel*):

 - g) turcizmi, germanizmi, talijanizmi: _____

Nastavni listić 1. Moj zavičajni (mjesni) govor

Izvor: samostalno osmišljeno

Početak prosinca učenici bi izložili svoje istraživanje o zavičajnome (mjesnome) govoru. Tijekom izlaganja opisali bi svoje mjesto, spomenuli bi s kojim su osobama vodili razgovor i predstavili ih u nekoliko rečenica, zatim bi izdvojili značajke svoga mjesnoga govora koje bi potkrijepili s primjerima koje su zapisali u nastavnome listiću i za kraj pustili bi kratku snimku razgovora da bi ostali učenici čuli kako se govori u pojedinome mjestu. Nakon što bi učenici završili s predstavljanjem mjesnih govora, profesorica bi učenicima podijelila tablice samovrednovanja. Tablica bi sadržavala elemente vrednovanja i kriterije vrednovanja. Učenici bi za svaki element vrednovanja procijenili koji kriteriji vrednovanja zaslužuju.

Samovrednovanje			
			
Mogu nabrojati obilježja svoga mjesnoga govora.			
Usvojio sam u kojima su okolnim mjestima prisutna drugačija obilježja govora i koja su to.			
Znam razliku i važnost između standardnoga jezika i zavičajnoga (mjesnoga) govora.			

Tablica 1. Samovrednovanje znanja o zavičajnome (mjesnome) govoru

Izvor: ideja za tablicu samovrednovanja preuzeta s internetske stranice:

<https://alfaportal.hr/index.php/predmetna-njemacki/1394-vrednovanje-kao-ucenje> (20. 11. 2019.)

6. Izrada završnoga dijela projekta:

Učenici bi se međusobno podijelili u nekoliko skupina. Svaka skupina birala bi između izrade plakata i zavičajnoga rječnika. Učenici koji bi se odlučili za izradu plakata trebali bi prikazati tijekom cjelokupnoga rada na projektu koji bi sadržavao i činjenice o životu Slavka Jankovića, njegovome kulturno-umjetničkome radu i raščlambu Šokačkih pismica. Učenici koji bi izrađivali zavičajni rječnik, u rječnik bi uključili riječi iz Šokačkih pismica i riječi iz zavičajnih (mjesnih) govora koje su proučavali tijekom istraživanja.

7. Kritička analiza cjelokupnoga rada na projektu:

Nakon izrade završnoga dijela projekta učenici bi imali priliku iznijeti svoje dojmove o cjelokupnome radu na projektu. Isticali bi pozitivne i negativne strane projekta, a zatim bi promišljali o prijedlozima za poboljšanje projektne nastave.

8. Prezentacija cjelovitoga projekta:

U prosincu učenici bi predstavili cjeloviti projekt. Organizirali bi predavanje koje bi održali, u učionici, učenicima prvoga razreda gimnazije. Predavanje bi obuhvaćalo: izbor teme, definiranje zadataka i izvođenje istraživanja te prikaz plakata i zavičajnoga rječnika koji su izradili o projektu. Nakon predavanja, učenici koji su prisustvovali slušanju o projektu iznijeli bi svoje dojmove te bi svi zajedno porazgovarali o prijedlogu da se organizira projektna nastava među svim učenicima prvoga razreda.

9. Vrednovanje projekta:

Profesorica bi učenicima podijelila anketni upitnik prema kojemu bi vrednovali uspješnost projekta. Učenici bi bili iznimno zadovoljni projektom, a takav način učenja ohrabrio bi ih i motivirao za nova postignuća i uspjehe u projektnoj nastavi.

Anketni upitnik o projektnoj nastavi

Slavko Janković: „Šokačke pismice“

1. Tema projektne nastave bila mi je zanimljiva? DA NE
2. Kojom biste ocjenom ocijenili projektnu nastavu, od 1 do 5? 1 2 3 4 5
3. Koja vam je etapa projektne nastave bila najzanimljivija, a koja najmanje?

4. Koje su vaše kritike (pozitivne/negativne) na projektnu nastavu?

5. Koji su vaši prijedlozi za poboljšanje projektne nastave?

6. Tema projektne nastave *Slavko Janković: „Šokačke pismice“* trebala bi se svake godine provoditi među učenicima prvoga razreda srednje škole?
DA NE
7. Projektna nastava trebala bi se češće provoditi iz hrvatskoga jezika, a i iz ostalih nastavnih predmeta? DA NE

Anketni upitnik 2. Projektna nastava *Slavko Janković: „Šokačke pismice“*

Izvor: samostalno osmišljeno

6.1.3. Projekt zbirke pjesama Ane Šebalj

Projektna nastava održala bi se u osnovnoj školi „Vladimir Nazor“ u Komletincima, u 8. razredu.

1. Izbor teme za projekt:

Učiteljica bi s učenicima vodila razgovor na temu *Pučki pjesnici*. Učenici bi iznijeli svoja mišljenja na postavljena pitanja: *Tko su pučki pjesnici?*, *Koje se teme protežu kroz njihove pjesme?*, *Kojim su jezikom napisane pjesme?*, *Održavaju li se kakve manifestacije pučkih pjesnika?*, *Poznajete li kojega pučkoga pjesnika?*, *Postoji li možda koji pučki pjesnik u vašemu selu?*. Neki učenici rekli bi da su poznavali i da su čuli za pučku pjesnikinju iz svoga sela Anu Šebalj koja je napisala zbirku pjesama. Učiteljica bi im rekla da je snimljen film o njihovoj pučkoj pjesnikinji koji je osvojio prvu nagradu na dvanaestima danima hrvatskoga filma 2003. godine u Zagrebu. Učenicima bi spomenula da je u njihovome selu bio još jedan pučki pjesnik, Marko Topalović. Učenici bi glasali za pjesnika o kojemu bi željeli istraživati. Veći broj glasova imala bi pjesnikinja Ana Šebalj zato što je snimljen film o njoj i njezinim pjesmama koji je osvojio prvu nagradu. Tema projektne nastave glasila bi *Ana Šebalj: „Uspomene iz mladosti rane“*.

2. Priprema učenika za odabranu temu:

Učenici bi za odabranu temu bili pripremljeni obradbom nastavnih sadržaja na međupodručnoj i međupredmetnoj razini. Na međupodručnoj razini uključile bi se nastavne jedinice iz jezika: *Osnovna obilježja hrvatskih narječja* prema kojoj učenici usvajaju razlikovanje obilježja za sva tri hrvatska narječja i razlikovanje prostora gdje se koje narječje govori. Zatim nastavna jedinica *Zavičajni govor i narječje prema književnome jeziku* koja naglasak stavlja na razlikovanje zavičajnoga govora i narječja od književnoga jezika te na zamjenjivanje riječi i rečenica zavičajnoga govora hrvatskim književnim jezikom i obratno. U projekt bi se uključile i nastavne jedinice iz jezičnoga izražavanja: *Osvrt ili prikaz* prema kojoj se učenici upoznaju s osnovnim obilježjima osvrta ili prikaza, a to znanje primjenjuju u pisanju osvrta ili prikaza o odabranoj temi te nastavna jedinica *Slušanje i čitanje, govorenje i pisanje dijalektnih tekstova* koja obuhvaća razlikovanje standardnoga i zavičajnoga govora,

materinskoga i manjinskoga jezika¹⁸⁵, slušanje, čitanje i razumijevanje zavičajnih književnih djela te govorenje i pisanje zavičajnim idiomom. Iz književnosti bila bi uključena nastavna jedinica *Pristup temi u književnome djelu: humor, ironija, satira* prema kojoj učenici trebaju uočiti odnos pripovjedača, pjesnika i dramskoga pisca prema pristupu temi. Medijska kultura obuhvaćala bi nastavnu jedinicu *Dokumentarni film* u kojoj učenici usvajaju obilježja i vrste dokumentarnoga filma. Iz izbornoga sadržaja bile bi uključene nastavne jedinice *Štokavsko, kajkavsko i čakavsko narječje* te *Proučavanje govora materinskoga narječja i dijalekta*.¹⁸⁶

Međupredmetna razina projektne nastave u osmome razredu obuhvaćala bi nastavni predmet glazbenu kulturu s nastavnom jedinicom *Pjevanje* prema kojoj učitelj i učenici imaju slobodan izbor pjesama, a zbog teme projektne nastave odlučili bi se za folklorne pjesme.¹⁸⁷

Također, na međupredmetnoj razini učenici bi primijenili svoja znanja o Domovinskome ratu iz nastavnoga predmeta povijesti. Kroz nastavnu jedinicu *Postanak i razvoj samostalne hrvatske države* usvajaju činjenice o Domovinskome ratu¹⁸⁸ te bi primijenili i znanja iz nastavnoga predmeta geografije gdje u osmome razredu usvajaju znanja o Republici Hrvatskoj uz pomoć geografske karte.¹⁸⁹

¹⁸⁵ Važno je reći da se na području Hrvatske obilježavaju dani manjinskih jezika. Ove godine (2019.), 5. studenoga obilježavao se Dan romskoga jezika. Učenici pomoću ove teme uključuju nacionalne manjine, usvajaju interkulturalna saznanja i uče prihvaćati različitosti.

¹⁸⁶ *Nastavni plan i program za osnovnu školu, Hrvatski jezik*, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Zagreb, kolovoz 2006., str. 47–49., https://www.azoo.hr/images/AZOO/Ravnatelj/RM/Nastavni_plan_i_program_za_osnovnu_skolu_-_MZOS_2006_.pdf (24. 10. 2019.)

¹⁸⁷ *Nastavni plan i program za osnovnu školu, Glazbena kultura*, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Zagreb, kolovoz 2006., str. 77. https://www.azoo.hr/images/AZOO/Ravnatelj/RM/Nastavni_plan_i_program_za_osnovnu_skolu_-_MZOS_2006_.pdf (24. 10. 2019.)

¹⁸⁸ *Nastavni plan i program za osnovnu školu, Povijest*, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Zagreb, kolovoz 2006., str. 291. https://www.azoo.hr/images/AZOO/Ravnatelj/RM/Nastavni_plan_i_program_za_osnovnu_skolu_-_MZOS_2006_.pdf (24. 10. 2019.)

¹⁸⁹ *Nastavni plan i program za osnovnu školu, Geografija*, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Zagreb, kolovoz 2006., str. 292–303., https://www.azoo.hr/images/AZOO/Ravnatelj/RM/Nastavni_plan_i_program_za_osnovnu_skolu_-_MZOS_2006_.pdf (24. 10. 2019.)

3. Plan istraživanja:

a) Vremenski rok za izradu cjelokupnoga projekta obuhvaćao bi razdoblje od četiri mjeseca, od ožujka do lipnja u školskoj godini 2019./2020. Ovisno o pojedinoj etapi projekta, neka bi se etapa provodila i na redovnoj nastavi hrvatskoga jezika. U ožujku učenici bi posjetili kuću u kojoj je živjela pučka pjesnikinja Ana Šebalj te bi istraživali o osnovnim obilježjima hrvatskih narječja i pisali pjesme na zavičajnome govoru i standardnome jeziku. U travnju, u školi, gostovala bi hrvatska redateljica i scenaristica Vlatka Vorkapić, učenici bi gledali dokumentarni film *Anine pjesme* te bi učili o humoru, ironiji i satiri. U svibnju slušali bi o komletinačkome običaju filipovčice gdje bi uz pomoć učiteljice glazbene kulture i predsjednice KUD-a *Filipovčice* uvježbavali tradicionalne pjesme, zatim bi se bavili analizom pjesama iz zbirke *Uspomene iz mladosti rane*. U lipnju učenici bi učili o osvrtu i prikazu, a zatim bi napisali osvrt ili prikaz na projektnu nastavu. U posljednjemu tjednu nastave predstavili bi cjeloviti projekt.

b) Prostorni okvir projektne nastave bila bi škola, domovi učenika i kuća Ane Šebalj.

c) Učenikov zadatak bio bi da istražuje, prikuplja podatke, provodi i na kraju vrednuje projektnu nastavu.

d) Nastavne metode koje bi se uključile tijekom projektne nastave su: metoda istraživanja, metoda čitanja, metoda pisanja, metoda razgovora, metoda objašnjavanja, metoda slušanja, metoda pokazivanja, metoda razmišljanja, metoda zaključivanja, metoda uspoređivanja, metoda usmenoga izlaganja.

e) U ožujku i u svibnju učenici bi projektnoj nastavi pristupali individualno i u skupinama gdje bi bili podijeljeni u tri skupine. U travnju i lipnju istraživanje bi provodili individualno.

f) U ožujku učenici bi istraživali o osnovnim obilježjima hrvatskih narječja i prostorima tih narječja. Prva skupina istraživala bi o štokavskome, druga skupina o kajkavskome i treća skupina o čakavskome narječju. U svibnju bi svaka skupina dobila određeni ciklus pjesama iz zbirke pjesama *Uspomene iz mladosti rane*. Pjesme iz ciklusa trebali bi analizirati.

4. i 5. Izvođenje istraživanja, objedinjavanje, odabir i usustavljivanje sakupljene građe:

U ožujku učenici bi zajedno s učiteljicom posjetili kuću u kojoj je živjela pučka pjesnikinja Ana Šebalj. Ondje bi ih dočekaao sin Ane Šebalj, Đuro Šebalj koji bi im ispričao o autoričinome životu i njezinim pjesmama. Učenici bi imali priliku vidjeti i neobjavljene pjesme Ane Šebalj. Zatim bi te pjesme čitali i razgovarali o njihovim temama i o onome što je pjesnikinja pjesmama htjela reći. Za sljedeći sat učiteljica bi učenicima zadala da po vlastitome izboru pronađu po jednu pjesmu na štokavskome, kajkavskome i čakavskome narječju. Učenici bi na sat donijeli pjesme, a učiteljica bi ih podijelila u tri skupine. Prva skupina predstavljala bi štokavsko narječje, druga skupina kajkavsko narječje i treća skupina čakavsko narječje. Svaka skupina trebala bi odrediti osnovna obilježja i prostore na kojima se govori to narječje. Učenici bi pročitali obilježja koja su zapisali za određeno narječje i na geografskoj karti pokazali bi gdje se koje narječje govori u Hrvatskoj. Zatim bi čitali pjesme koje su pronašli. U pjesmama bi tražili osnovna obilježja hrvatskih narječja i zamjenjivali bi dijalektne riječi na standardni jezik. Nakon toga učiteljica bi učenicima rekla da napišu pjesmu na svome zavičajnome govoru. Učenici bi imali slobodan izbor kod naslova pjesme. Kada bi završili s pisanjem pjesama, tu istu pjesmu trebali bi pročitati na zavičajnome i na standardnome jeziku te bi razgovarali na kojemu jeziku pjesma ljepše zvuči.

U travnju učiteljica bi dogovorila s hrvatskom redateljicom i scenaristom Vlatkom Vorkapić posjet školi. Vlatka Vorkapić učenicima bi ispričala o filmu *Anine pjesme* čija je redateljica. Nakon razgovora učenici bi saznali o ideji filma, načinu snimanja, ulozi pučke pjesnikinje, festivalu na kojemu je film osvojio prvo mjesto, a razgovarali bi i o studiju filmske režije. Za kraj, Vlatka Vorkapić pročitala bi pjesmu o snimanju filma koju je napisala Ana Šebalj. Zatim bi učenici pogledali dokumentarni film *Anine pjesme* nakon kojega bi iznijeli svoje dojmove o filmu i posjetu hrvatske redateljice i scenaristice. Sljedeći učenikov zadatak bio bi da istraži o humoru, ironiji i satiri te da odabere jedan književni oblik za kojega će pronaći književno djelo (proza, poezija ili drama) u kojemu je taj oblik prisutan. Svaki učenik usmeno bi izložio književno djelo koje je odabrao. Izlaganje bi obuhvaćalo: ime i prezime autora djela, naslov djela, temu djela, kratak opis o čemu djelo govori te odnos autora prema temi (zastupljenost humora, ironije ili satire). Ostali učenici vrednovali bi izlaganje svakoga

učenika.¹⁹⁰ Učiteljica bi učenicima podijelila tablice s elementima vrednovanja i ljestvicom ocjenjivanja. Za svaki element vrednovanja trebali bi upisati koju ljestvicu ocjene zaslužuje učenik koji je predstavio svoje djelo. Nakon toga zbrojili bi ukupan broj bodova, a učiteljica bi bodove zapisala na ploču. Zatim bi napravila bodovnu skalu i s obzirom na najveći broj ponuđenih bodova, takvu bi ocjenu dobio učenik.

Vršnjačko vrednovanje					
		KRITERIJI OCJENJIVANJA			
ELEMENTI VREDNOVANJA		ODLIČNO 3	DOBRO 2	LOŠE 1	
TEKST (Jesu li obuhvaćene sve točke prema kojima se djelo trebalo predstaviti?)					
GOVOR (izražajnost, glasnoća, stanke)					
NASTUP (govor tijela, mimike i geste)					
IMENA UČENIKA			ZBROJ BODOVA		

Tablica 2. Vršnjačko vrednovanje učenika

Izvor: samostalno osmišljeno

Početak svibnja predsjednica KUD-a *Filipovčice* Komletinci učenicima bi predstavila komletinački običaj filipovčice. Osim o samome običaju, načinu odijevanja, pjesmama koje se pjevaju učenici bi saznali da je i KUD sudjelovalo u snimanju filma *Anine pjesme*. Također, saznali bi i da je pučka pjesnikinja Ana Šebalj

¹⁹⁰ Novi kurikulum nudi model vršnjačkoga vrednovanja prema kojemu učenici vrednuju rad jedni drugih.

napisala pjesmu povodom toga običaja pod nazivom *Običaj je bio od starina*. Pročitali bi tu pjesmu, a zatim bi s predsjednicom KUD-a *Filipovčice* i profesoricom glazbene kulture uvježbali pjesme koje pjevaju članovi KUD-a *Filipovčice* kada se slavi običaj filipovčice.

Slika 3. Ophod Filipovčica i VIII. smotra proljetnih običaja, 17. svibnja 2017.

Izvor: Grad Otok, facebook,

<https://www.facebook.com/520088618153962/photos/a.780662115429943/780663265429828/?type=3&theater> (3.11. 2019.)

Nakon toga učenici bi čitali pjesme pučke pjesnikinje Ane Šebalj koje su objavljene u zbirci *Uspomene iz mladosti rane*. Pri čitanju pjesama trebali bi primijeniti znanje o humoru, satiri i ironiji te zaključiti da pjesnikinja pristupa pjesmama na humorističan način. Zatim bi se međusobno podijelili u tri skupine, a učiteljica bi svakoj skupini podijelila zadatke. Prva skupina proučavala bi pjesme iz prva dva ciklusa: *Svoj sam život na selu provela* i *Lipa si mi, Slavonijo moja*, druga skupina proučavala bi pjesme iz trećega i četvrtoga ciklusa: *Šumo naša, život si nam bila* i *Običaji naši* izumiru, a treća skupina proučavala bi pjesme iz zadnja tri ciklusa: *Nastale su promine velike; Hrvatska je u svitu poznata* i *Hrvatska je moja domovina*. Svaka skupina trebala bi istražiti obilježja svoga mjesnoga govora prema kojemu su i napisane pjesme, zatim bi trebali odrediti temu za svaki ciklus pjesama koji proučavaju, izdvojiti zavičajne

riječi i prevesti ih na standardni jezik te iz svakoga ciklusa odabrati po jednu pjesmu koje će prevesti na standardni jezik i objasniti zašto su odabrali te pjesme. Učenici bi svoja istraživanja napravili na *PowerPoint* prezentaciji i predstavili ih razredu. Nakon što bi svaka skupina izložila svoje izlaganje, učiteljica bi učenicima podijelila tablice vršnjačkoga vrednovanja prema kojima bi vrednovali učenike svoje skupine. Tablica bi sadržavala ljestvicu procjene prema kojoj bi učenici trebali grupno donijeti odluku koju ljestvicu procjene zaslužuje svaki učenik njihove skupine.

Vršnjačko vrednovanje				
KRITERIJI	1	2	3	4
DOPRINOSI	Učenik je s naporom sudjelovao u obavljanju zadatka. Nije iznosio svoje mišljenje.	Učenik je s lakoćom sudjelovao u obavljanju zadatka. Ponekad je iznosio svoje mišljenje.	Učenik je aktivno sudjelovao u obavljanju zadatka. Uglavnom je iznosio svoje mišljenje.	Učenik je predanim radom sudjelovao u obavljanju zadatka te je poticao ostale učenike na rad. Konstantno je iznosio svoje mišljenje.
IMENA UČENIKA				

Tablica 3. Vršnjačko vrednovanje učenika skupine

Izvor: ideja za tablicu vršnjačkoga vrednovanja učenika preuzeta s internetske stranice: <http://www.alfaportal.hr/index.php/srednja-eng/1393-vrednovanje-kao-ucenje> (11. 11. 2019.)

U lipnju bi istraživali o osnovnim obilježjima osvrta i prikaza, a zatim bi napisali osvrt ili prikaz na projektnu nastavu. Svoje osvrte ili prikaze pročitali bi na satu te bi zajedno s učiteljicom izabrali nekoliko osvrta i prikaza koji bi bili objavljeni na internetskoj stranici škole.

6. Izrada završnoga dijela projekta:

Oni učenici koji bi se dobrovoljno javili za izradu završnoga dijela projekta imali bi tjedan dana da osmisle i organiziraju predavanje na kojemu će predstaviti cjeloviti projekt.

7. Kritička analiza cjelokupnoga rada na projektu:

Učenici bi u svojim osvrtima iznijeli kritičke prosudbe o projektnoj nastavi. Razgovarali bi o tim kritikama te bi donijeli zaključke o poboljšanju rada na projektu.

8. Prezentacija cjelovitoga projekta:

U posljednjemu tjednu nastave učenici bi organizirali predavanje na kojemu bi predstavili cjeloviti projekt. Predavanje bi se održalo u hodniku škole na kojemu bi prisustvovali svi učenici od 1. do 8. razreda. Na početku predavanja učenici bi opisali kakav se oblik učenja ostvaruje kroz projektnu nastavu. Zatim bi predstavili projekt na kojemu su sudjelovali, *Ana Šebalj: „Uspomene iz mladosti rane“*. Ispričali bi o načinu izbora teme, definiranju zadataka i izvođenju istraživanja. Nakon toga pročitali bi pjesme koje su napisali u ožujku na svome zavičajnome govoru. Neki učenici pročitali bi i osvrte koje su napisali na projektnu nastavu te bi pročitali i nekoliko pjesama iz zbirke *Uspomene iz mladosti rane*. Učenici koji bi prisustvovali predavanju imali bi priliku postavljati brojna pitanja.

9. Vrednovanje projekta:

Učiteljica bi učenicima podijelila anketni upitnik prema kojemu bi vrednovali uspješnost projekta. Učenici bi na kraju izrazili velike pohvale za projektnu nastavu. Posebno bi naglasili da takvim oblikom učenja istovremeno obogaćuju i poboljšavaju svoje znanje iz raznih predmeta.

Anketni upitnik o projektnoj nastavi
Ana Šebalj: „Uspomene iz mladosti rane“

1. Tema projektne nastave bila mi je zanimljiva? DA NE
2. Kojom biste ocjenom ocijenili projektnu nastavu, od 1 do 5? 1 2 3 4 5
3. Koja vam je etapa projektne nastave bila najzanimljivija, a koja najmanje?

4. Koje su vaše kritike (pozitivne/negativne) na projektnu nastavu?

5. Koji su vaši prijedlozi za poboljšanje projektne nastave?

6. Tema projektne nastave *Ana Šebalj: „Uspomene iz mladosti rane“* trebala bi se svake godine provoditi među učenicima osmoga razreda? DA NE
7. Projektna nastava trebala bi se češće provoditi iz hrvatskoga jezika, a i iz ostalih nastavnih predmeta? DA NE

Anketni upitnik 3. Projektna nastava Ana Šebalj: „Uspomene iz mladosti rane“

Izvor: samostalno osmišljeno

7. ZAKLJUČAK

Jezik je glavno sredstvo sporazumijevanja među ljudima. Od ljudi iz okoline usvajamo određeni jezik da bismo zadovoljili životne potrebe, a na posljetku i potrebu za komunikacijom. Taj se usvojeni jezik zove materinski jezik. Materinski jezik u svojoj širokoj definiciji označuje jezik koji stečemo kroz život bez školovanja i kao takav on nam je najpoznatiji, najlakši i najljepši. I upravo zbog toga, taj nam jezik u obrazovnome sustavu treba poslužiti kao polazište za postepeno razvijanje i usvajanje standardnoga jezika. Stvaralaštvom na zavičajnome, dijalektnome idiomu približavamo se učenicima na način da se lakše prilagođavaju i motiviraju za rad kada se koristi jezik koji im je blizak.

Odabrani zavičajni autori i njihova djela za potrebe ovoga diplomskoga rada, Josip Lovretić, Slavko Janković i Ana Šebalj prikazani su metodički pomoću projektne nastave. Projektna nastava *Josip Lovretić, monografija „Otok: narodni život i običaji“* osmišljena je u šestome razredu osnovne škole „Josip Lovretić“ u Otoku. Učenici bi prikupljali podatke o samome autoru i njegovome djelu, sudjelovali bi u radionicama u kojima bi izrađivali kostime za pokladnu zabavu, u školi bi gostovao Ivan Ćosić Bukvin koji bi im održao predavanje o pokladnome *jašenju*, otišli bi vidjeti spomen-ploču i poprsje Josipa Lovrećića u svome mjestu, pogledali bi dokumentarni film o zavičajnome autoru, proučavali bi o narodnim poslovicama te bi se bavili i tradicionalnim dječjim igrama. Projektna nastava *Slavko Janković, „Šokačke pismice“* prikazana je u prvome razredu srednje škole, u gimnaziji Matije Antuna Reljkovića u Vinkovcima. Tijekom projektne nastave učenici bi se bavili raščlambom Šokačkih pismica, istraživali bi o haiku poeziji, glazbenim sastavnicama Šokačkih pismica, bavili bi se prikupljanjem *bećaraca*, posjetili bi Gradsku knjižnicu i čitaonicu Vinkovci, proučavali bi svoj zavičajni (mjesni) govor i izradili bi zavičajni rječnik. Projektna nastava *Ana Šebalj, „Uspomene iz mladosti rane“* osmišljena je u osmome razredu, u osnovnoj školi „Vladimir Nazor“ u Komletincima. Učenici bi posjetili kuću pučke pjesnikinje, istraživali bi o osnovnim obilježjima hrvatskih narječja, pisali bi pjesme na zavičajnome govoru i standardnome jeziku, u školi bi gostovala hrvatska redateljica i scenaristica Vlatka Vorkapić, pogledali bi dokumentarni film *Anine pjesme*, učili bi o humoru, ironiji i satiri, slušali bi o komletinačkome običaju filipovčice, uvježbavali bi tradicionalne pjesme, analizirali bi pjesme iz zbirke *Uspomene iz mladosti rane*, pisali bi osvrte ili prikaze na projektnu nastavu. U svim trima projektnim nastavama

uključene su suvremene metode podučavanja, od uključivanja izvannastavnih subjekata i izvanškolskih djelatnosti do samovrednovanja, vršnjačkoga vrednovanja i anketnih upitnika.

Ovakvim načinom učenja, kroz projektnu nastavu, kada učenik sam istražuje i otkriva, kada je polazište u učenju njegov zavičajni govor, kada ga se potiče na samostalno razmišljanje, on bolje pamti. Također, obogaćuje i vrednuje znanje ne samo iz hrvatskoga jezika nego i iz ostalih nastavnih predmeta koji su povezani na međupredmetnoj razini. Na taj način uči uvažavati i cijeniti rad drugih sudionika, lakše usvaja razliku i važnost između standardnoga jezika i zavičajnoga govora te razvija ljubav kako prema vlastitome jeziku i narječju tako i prema drugim jezicima i narječjima. Osim što projektna nastava utječe na učenje i pamćenje, djeluje produktivno i na socijalnu uključenost. U projektnoj su nastavi učenici opušteni, rade za sebe, ali i jedni za druge. Sudjeluju u aktivnostima u kojima trebaju iskazati timski duh. Osim što su učenici povezaniji, osjećaju se bliži s nastavnicima jer se odmiče od frontalnoga oblika rada i pristupa suvremenim metodama. Učenik je na kraju projekta bogatiji za onoliko koliko je uložio u sam projekt. Isto vrijedi za sve sudionike ovakvoga oblika nastave.

8. LITERATURA

1. Anić, Vladimir i dr. 2002. *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Novi Liber. Zagreb.
2. Bilić, Anica. 2007. *Stereotip raspojasane Slavonije*. Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci. Vinkovci.
3. Ćosić Bukvin, Ivan. 2018. *Konj i njegov gospodar (husari, konjogojci, baštinici)*. Vlastita naklada. Vrbanja.
4. Grgurovac, Martin. 1999. Autobiografija Josipa Lovrećića. *Josip Lovrećić, Otok, 7. studenoga 1998.: prilozi sa znanstvenog kolokvija održanog u sklopu 10. Pjesničkih susreta, Drenovci, 6. i 7. studenoga 1998.* Hrašće. Drenovci. str. 12–28.
5. Janković, Slavko. 1970. Autobiografija. *Godišnjak Matice hrvatske Vinkovci*. Književno naučno društvo Matice hrvatske. Pododbor. Vinkovci. br. 7. str. 171–227.
6. Jozić, Željko i dr. 2013. *Hrvatski pravopis*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.
7. Knežević, Ivka. 2001. Pisana riječ potekla s motike: razgovor s Anom Šebalj, pučkom pjesnikinjom. *Otočki list*. Općina Otok. Otok. br. 13-15. str. 29.
8. Landeka, Marko. 2011. Slavko Janković (1897. – 1971.). *Glasnik arhiva Slavonije i Baranje*. Državni arhiv u Osijeku. Osijek. br. 11. str. 179–188.
9. Lovrećić, Josip. 2016. *Otok: narodni život i običaji*. Privlačica. Pretisak-Vinkovci.
10. Markasović, Vlasta. 1997. Slavko Janković - Što se nalazi u Čič' Andrinov torbi?. *Godišnjak za kulturu, umjetnost i društvena pitanja*. Ogranak Matice hrvatske Vinkovci. Vinkovci. br. 14. str. 193–207.
11. Marojević, Tihomir. 2015. Strojopisi šokačkih pismica Slavka Jankovića u Memorijalnoj knjižnici Ivana Vanje Radauša. *Godišnjak za kulturu, umjetnost i društvena pitanja*. Ogranak Matice hrvatske Vinkovci. Vinkovci. br. 32. str. 109–125.
12. Martinović, Mirko; Batarilo, Željko. 2015. *Josip Lovrećić: prilozi za biografiju (povodom 150. obljetnice rođenja)*. Grad Otok. Otok.
13. Petričević, Ivana. 2008. Pučki dvostisi Ane Šebalj. *Ana Šebalj: Uspomene iz mladosti rane*. Ogranak Matice hrvatske Vinkovci. Vinkovci. str. 9–13.

14. Rosandić, Dragutin. 2005. *Metodika književnoga odgoja*. Školska knjiga. Zagreb.
15. Solar, Milivoj. 2011. *Književni leksikon: pisci, djela, pojmovi*. Matica hrvatska. Zagreb.
16. Svirac, Manda. 2017. Josip Lovretić u memoriji hrvatskih etnologa. *Zbornik radova sa Znanstvenoga skupa Josip Lovretić (1865. – 1948.), jedno stoljeće poslije u povodu 150. obljetnice rođenja*. Grad Otok. Otok. str. 49–67.
17. Šebalj, Ana. 2008. *Uspomene iz mladosti rane*. Ogranak Matice hrvatske Vinkovci. Vinkovci.
18. Težak, Stjepko. 1996. *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 1*. Školska knjiga. Zagreb.
19. Vida, Milka. 2003. Grand prix za „Anine pjesme“. *Otočki list*. Općina Otok. Otok. br. 24. str. 32.

Internetski izvori

1. Bagdasarov, Artur. 2018. Je li materinski jezik isto što i standardni?: prigodom Međunarodnoga dana materinskoga jezika. *Hrvatski Fokus*. <https://www.hrvatski-fokus.hr/index.php/kultura/22177-je-li-materinski-jezik-isto-sto-i-standardni> (10. 9. 2019.)
2. Crnković-Nosić, Vesna. 2007. Projekt u nastavi hrvatskoga jezika. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*. Gimnazija „Matija Mesić“ Slavonski Brod. Vol. LIII. No. 18. str. 57–63. <https://hrcak.srce.hr/20972> (18. 9. 2019.)
3. Čutura, Vlado. 2017. Stručnjakinja za hrvatski jezik dr. Tamara Turza-Bogdan: školski programi trebaju biti otvoreniji u poučavanju standardnoga jezika. *Glas Koncila*. br. 16. <https://www.glas-koncila.hr/strucnjakinja-hrvatski-jezik-dr-tamara-turza-bogdan-skolski-programi-trebaju-biti-otvoreniji-poucavanja-standardnoga-jezika/> (25. 9. 2019.)
4. Fabijanić, Vesna. 2014. Projektna nastava: primjena u izradi istraživačkih radova učenika. *Educatio biologiae: časopis edukacije biologije*. Srednja škola „Bartul Kašić“ Pag. br. 1. str. 89–96. <https://hrcak.srce.hr/148928> (18. 9. 2019.)

5. Grad Otok. *KUD „Filipovčice“ Komletinci*. <https://www.otok.hr/udruge/kud-filipovcice-komletinci/> (7. 9. 2019.)
6. Grad Otok. 2017. Ophod Filipovčica i VIII. smotra proljetnih običaja. *Facebook*. <https://www.facebook.com/520088618153962/photos/a.780662115429943/780663265429828/?type=3&theater> (3. 11. 2019.)
7. Grad Otok. 2019. *Pokladno jahanje*. <https://www.otok.hr/2019/01/16/pokladno-jahanje/> (17. 9. 2019.)
8. HINA. 2015. Znanstveni skup o Josipu Lovreću, znamenitom etnografu i književniku. *Nacional. hr*. <https://www.nacional.hr/znanstveni-skup-o-josipu-lovreticu-znamenitom-etnografu-i-knjizevniku/> (3. 8. 2019.)
9. Hrastović Mandarić, Ivana; Starčević, Željka. Vrednovanje kao učenje. *Alfa Portal*. <http://www.alfaportal.hr/index.php/srednja-eng/1393-vrednovanje-kaoucenje> (11. 11. 2019.)
10. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar. 2017. *Predstavljanje Zbornika radova Josip Lovreć (1865. – 1948.)*. <https://www.pilar.hr/2017/10/predstavljanje-zbornika-radova-sa-znanstvenog-skupa-josip-lovretic-1865-1948-otok-27-10-2017/> (2. 8. 2019.)
11. Kokaj, Mario. 2019. 10. Smotra proljetnih običaja u Komletincima. *Glas Slavonije*. <http://www.glas-slavonije.hr/398372/9/10-Smotra-proljetnih-obicaja-u-Komletincima> (7. 9. 2019.)
12. Kokaj, Mario. 2015. Predstavljena knjiga o vlač. Josipu Lovreću: obilježena 150. obljetnica rođenja. *Glas Slavonije*. <http://www.glas-slavonije.hr/273687/4/Predstavljena-knjiga-o-vlac-Josipu-Lovreticu> (2. 8. 2019.)
13. *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. 2006. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. Zagreb. https://www.azoo.hr/images/AZOO/Ravnatelj/RM/Nastavni_plan_i_program_za_osnovnu_skolu_-_MZOS_2006_.pdf (3. 10. 2019.)
14. *Nastavni planovi i programi za gimnazije i strukovne škole*. 2015. Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja. Zagreb. <https://www.ncvvo.hr/nastavni-planovi-i-programi-za-gimnazije-i-strukovne-skole/> (10. 11. 2019.)

15. Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj. 2019. Narodne novine. Zagreb. br. 215. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html (11. 11. 2019.)
16. Pražen, Sanja. 2015. Filipovčice - proljetni običaj slavljenja prirode. *HRT*. <https://www.hrt.hr/284080/magazin/filipovcice-proljetni-obicaj-slavljenja-prirode> (7. 9. 2019.)
17. Puljak, Lucija. 2011. Uloga zavičajnoga idioma u razvoju jezičnokomunikacijske kompetencije učenika mlađe školske dobi. *Croatian Studies Review: časopis za hrvatske studije*. OŠ Pučišća. Vol. 7. No. 1. str. 293–305. https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=128573 (25. 9. 2019.)
18. Vekić, Naricsa. 2014. Sanda Ham: Književni jezik učimo jer ga nitko ne progovara spontano. *Glas Slavonije*. <http://www.glas-slavonije.hr/226734/5/Sanda-Ham-Knjizevni-jezik-ucimo-je-ga-nitko-ne-progovara-spontano> (10. 9. 2019.)
19. Žganec, Vinko. 1967. Slavko Janković, Šokačke pismice. I. Dvostihovi – deseterci 1–2000. Napjevi 1–50. Matica hrvatska, Vinkovci 1967, 160 str. -i tabele. *Narodna umjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku*. Institut za enologiju i folkloristiku. Zagreb. Vol. 5 i 6. No. 1. str. 613–614. <https://hrcak.srce.hr/38498> (22. 8. 2019.)

9. POPIS PRILOGA

9.1. Popis slika

Slika 1. Pokladno <i>jašenje</i> u Komletincima, 27. veljače 2019.	42
Slika 2. Poprsje i spomen-ploča Josipa Lovrećića.....	43
Slika 3. Ophod Filipovćica i VIII. smotra proljetnih običaja, 17. svibnja 2017.....	58

9.2. Popis tablica

Tablica 1. Samovrednovanje znanja o zavičajnome (mjesnome) govoru	50
Tablica 2. Vršnjačko vrednovanje učenika.....	57
Tablica 3. Vršnjačko vrednovanje učenika skupine	59

9.3. Popis nastavnih listića

Nastavni listić 1. Moj zavičajni (mjesni) govor.....	49
--	----

9.4. Popis anketnih upitnika

Anketni upitnik 1. Projektna nastava <i>Josip Lovrećić „Otok: narodni život i običaji“</i>	45
Anketni upitnik 2. Projektna nastava <i>Slavko Janković: „Šokačke pismice“</i>	52
Anketni upitnik 3. Projektna nastava <i>Ana Šebalj: „Uspomene iz mladosti rane“</i>	61

SAŽETAK

Dijete najbolje poznaje svoj materinski jezik i prije ulaska u svijet školovanja ima predodžbu o funkcioniranju jezika, ustroju rečenice, njezinoj primjeni i poimanju. Ulaskom u svijet školovanja počinje učiti standardni jezik i primjećivati da se taj jezik razlikuje od njegovoga primarnoga jezika. Potreba za lakšim usvajanjem standardnoga jezika uvjetuje primjenu načela zavičajnosti. Opisom zavičajnih autora, Josipa Lovretića, Slavka Jankovića, Ane Šebalj obuhvaćene su njihove biografije i analize djela. Primjenom analize djela, monografije *Otok: narodni život i običaji*, zbirke pjesmica *Šokačke pismice*, zbirke pjesama *Uspomene iz mladosti rane*, pomoću projektne nastave, osmišljeni su primjeri kako pristupiti zavičajnim djelima u nastavi hrvatskoga jezika.

Ključne riječi: zavičajni autori, materinski jezik, projektna nastava

SUMMARY

Even before starting school, a child has mastered its native language, knows how the language functions and has formed an idea about the sentence structure and usage. Having entered the educational system, children begin learning the standard language and start noticing that the standard differs from their primary language. The need for an easier standard language acquisition dictates the use of the regionalism principle. The representation of the regional authors – Josip Lovrečić, Slavko Janković, Ana Šebalj – has included their biographies and works analyses. The analyses of their works (a monograph *Otok: narodni život i običaji*, a poetry collection *Šokačke pismice*, a poetry collection *Uspomene iz mladosti rane*) has enabled to design certain examples of including regional authors in Croatian language classes through project-based learning.

Keywords: regional authors, native language, project-based learning